

ของศูนย์ให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ และมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้ทำหน้าที่เลขานุการศูนย์มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้บริการด้านการเกษตรตามความต้องการของชุมชน

8.2 อภิปรายผล

จากการวิจัย พบว่า การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่สร้างความเข้าใจให้กับคณะกรรมการบริหารศูนย์ และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ ชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของศูนย์ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน เจ้าหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาให้กับคณะกรรมการบริหารศูนย์ สนับสนุนส่งเสริมและจัดหาวัสดุที่มีความจำเป็นในการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามความเหมาะสม การใช้ประโยชน์จากศูนย์ให้เกิดความคุ้มค่า เช่น เป็นสถานที่ประชุมคณะกรรมการ การจัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร หรือเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานศูนย์ ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร (2545) ได้ระบุว่า วิธีการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร โดยใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกหลักในการทำงานตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 สำนักงานศูนย์ ควรตั้งอยู่ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสำนักงานศูนย์ให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้มีความเข้าใจว่าศูนย์เป็นของชุมชน ศูนย์ต้องมีความพร้อม มีอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวก ในด้านการประชุม ฝึกอบรมทั้งกิจกรรมด้านการเกษตร การใช้ประโยชน์ของชุมชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ต้องการใช้สถานที่

8.3.2 คณะกรรมการบริหารศูนย์ ต้องมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์ให้ชุมชนได้มีความเข้าใจ และเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการรับเรื่องราว ปัญหา จากเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน สำนวณภัยธรรมชาติและรายงาน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานรวดเร็วขึ้น

8.3.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในพื้นที่

โจทย์ย่อย 1.2 กระบวนการที่ได้มาของแผนชุมชน

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

1.1 การจัดทำแผนชุมชนที่ผ่านมา มีการดำเนินงานอย่างเร่งด่วน ขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนมีส่วนร่วม แผนที่ได้มาเกิดจากการชี้แนะของเจ้าหน้าที่และไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ไม่สามารถนำแผนที่ได้ไปสู่แนวทางการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

1.2 ศูนย์ฯ ขาดทักษะ ประสิทธิภาพในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือเป็นวิทยากรกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สิ่งที่จะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง แผนที่ได้ตรงกับความต้องการ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง	มีการจัดเวทีเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชน แบบมีส่วนร่วม

3. การดำเนินการ (Action)

จังหวัดบุรีรัมย์เข้าร่วม โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ร่วมกับกรมวิเทศสหการ และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Programme : UNDP) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544 สำหรับอำเภอพุทไธสง เข้าร่วมโครงการ 6 ตำบล (ยกเว้นตำบลบ้านเป่า 1 ตำบลที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ) ใช้แนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยมีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมเวทีประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่คัดเลือกมาจากทุกหมู่บ้านละ 3 – 4 คน ศูนย์และผู้นำชุมชนที่ผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการก่อนจัดเวทีเป็นผู้มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สำหรับวิทยากรกระบวนการนั้น ในการจัดเวทีเรียนรู้ ครั้งที่ 1 มีเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน(มูลนิธิหมู่บ้าน)เป็นวิทยากรกระบวนการในการจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเวทีตำบลและประสบการณ์การศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความต้องการของชุมชนให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้หรือฐานความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การร่วมเวทีเรียนรู้ จนถึงเวทีที่ 5 มาสรุปทบทวนและจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ 3 ด้าน คือ แผนด้านการเกษตรแบบยั่งยืน แผนด้านธุรกิจชุมชน และแผนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเวทีระดับตำบลเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการจัดเวทีระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล มีขั้นตอนดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1) การคัดเลือกผู้นำชุมชน โดยการคัดเลือกจากชุมชน มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำอาจเป็นทั้งผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิก อบต. ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ ผู้อาวุโส ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ และเป็นผู้เสียสละในการร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2) การคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นในการทำเวทีตำบลเพื่อกำหนดสถานที่ศึกษาดูงานตามประเด็นที่ผู้นำชุมชนได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะศึกษาดูงานกิจกรรมด้านใดบ้าง แล้วกำหนดแผนการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบต่อไป

3) การจัดเวทีระดมความคิดที่เรียกว่า “เวทีตำบล” มีขั้นตอนสรุปได้ ดังนี้

- การเตรียมความพร้อมของชุมชน
- การทบทวนอดีต ค้นหา และประเมินศักยภาพของชุมชน
- การพัฒนาแผนงานและโครงการ
- การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

4) ศึกษาฐานพื้นที่ต้นแบบมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับชุมชนซึ่งเข้าร่วมโครงการ ได้ศึกษาด้านแบบในแต่ละด้าน โดยศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรเกษตรกรและเครือข่ายที่เป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านต่างๆที่ประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นนำผลการศึกษาดูงานมาสรุปบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนชุมชน

5) กำหนดทิศทางหรือแนวทางการพัฒนา ในการจัดเวทีตำบลครั้งที่ 5 จะมีการจัดทำแผนงาน / โครงการ ของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของโครงการที่เกิดจากความต้องการของชุมชน โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชน เชื่อมโยงข้อมูลกับความรู้ที่ได้รับจากพื้นที่ต้นแบบในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงาน และการจัดเวทีตำบลครั้งที่ 1 – 4 จะได้แผนแม่บทชุมชน

6) การนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติแผนชุมชนที่ร่วมจัดทำต้องเป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงชุมชนอาจนำไปดำเนินการ โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆหรือนำแผนชุมชนเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุน

4. ผลที่เกิด

4.1 เวทีเรียนรู้ระดับตำบล สร้างผู้นำชุมชนให้เกิดองค์ความรู้ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เนื่องจากเวทีเรียนรู้ตามกระบวนการของ UNDP เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ สรุปเป็นแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

4.2 การจัดเวทีเรียนรู้ เป็นการฝึกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในด้านการเป็นวิทยากร กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เจ้าหน้าที่ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ได้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้โดยใช้ตำบลหลักเป็นเวทีแรก และมีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมเรียนรู้ ทำให้สามารถนำไปปฏิบัติในตำบลของตนเองได้ เวทีต่อมาทำให้มีความมั่นใจมากขึ้นและสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความมั่นใจมากขึ้น

4.3 การนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติ แผนชุมชนดังกล่าวเป็นแผนที่เกิดขึ้นโดยความคิดเห็นจากประสบการณ์การเรียนรู้ในเวที และการศึกษาฐานพื้นที่ต้นแบบ และนำมาสรุปบทเรียนร่วมกันมีการนำแผนที่ได้เข้าสู่ประชาพิจารณ์แผนชุมชนระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล สำหรับการนำแผนสู่การปฏิบัติสามารถดำเนินการได้ 2 ทางหลัก คือ ชุมชนนำแผนไปดำเนินการเอง และเสนอแผนชุมชนให้ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน

5. ผลลัพธ์

5.1 การจัดเวทีเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ของมูลศึกษาชุมชน และกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน ตามความต้องการของชุมชนและนำแผนชุมชนนั้นไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ทั้งที่ชุมชนดำเนินการเองและขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน และองค์กรท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง

5.2 ผลจากการเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ของผู้นำชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มโดยนำแผนชุมชนที่ได้จากเวทีเรียนรู้ระดับตำบลมาพิจารณาคำเนินการในส่วนที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง โดยจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน และบริหารจัดการโดยชุมชน

5.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดเวทีระดับตำบลนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการเป็นวิทยากรกระบวนการ และเป็นการเรียนรู้ไปพร้อมกับกับผู้นำชุมชนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความรู้ ความชำนาญในการเป็นวิทยากรกระบวนการ และเป็นการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้สามารถทำงานร่วมกับชุมชน และประสานงานกับหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 ผู้นำเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบลจากทุกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้นำหมู่บ้าน สมาชิก อบต. เนื่องจากมีภารกิจที่ต้องประสานงานกับหลายหน่วยงานจึงเป็นปัญหาในการเข้าร่วมเวทีที่ไม่ต่อเนื่องผู้นำบางคนขาดความเสื่อสละ มุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนที่จะเกิดขึ้นหากไม่สมประสงค์สิ่งที่คิดไว้ก็จะไม่เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ต่อไป

6.1.2 ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวที ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นและขาดการมีส่วนร่วม ในเวทีเรียนรู้ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ค้นหาปัญหา และกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชน

6.1.3 ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น อบต. ให้ความสำคัญของแผนและการสนับสนุนพัฒนาชุมชนด้านโครงการพัฒนาอาชีพน้อย

6.2 แนวทางแก้ไข

6.2.1 สร้างความเข้าใจกับสมาชิก อบต. เพื่อให้ความสำคัญเข้าร่วมเวทีเรียนรู้หรืออาจจะทำหน้าที่ในการเป็นวิทยากรกระบวนการในเวทีเรียนรู้ เพื่อให้มองเห็นความสำคัญของปัญหาของชุมชน และให้การสนับสนุนแผนชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างจริงจัง

6.2.2 การคัดเลือกผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ของชุมชนจะต้องสร้างความเข้าใจ และกำหนดประเด็นคัดเลือกผู้นำที่เข้าร่วมเวทีโดยชี้ให้เห็นคุณสมบัติของผู้นำที่ควรจะต้องคัดเลือกเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 ชุมชนที่เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ ต้องผ่านการคัดเลือกมาจากชุมชน เป็นบุคคลที่ชุมชนเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเสียสละและเข้าร่วมเวทีได้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้

7.1.2 กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการแสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงมากที่สุด เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษาคูงาน ทำให้เกิดแนวคิด วางแผนการแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการของชุมชน

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1. วิทยากรกระบวนการซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์กรพัฒนาเอกชน ต้องมีประสบการณ์ในการจัดเวทีเรียนรู้ หรือมีความสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความต่อเนื่อง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเวทีเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี จะทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้มีความเชื่อมั่น ศรัทธา และให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน หากขาดคุณสมบัติดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคต่อการจัดเวทีเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง

7.2.2 สถานที่จัดเวทีเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี และผู้เข้าร่วมเวทีมีความสนใจและตั้งใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการจัดเวทีเรียนรู้ครั้งแรกพบว่า สถานที่ในการจัดเวทีไม่ควรจะอยู่ในชุมชนหรือในหมู่บ้าน เนื่องจากมีปัจจัยแวดล้อมที่รบกวนสมาธิในการเรียนรู้ เช่น เสียงรถที่วิ่งผ่าน ผู้คนพลุกพล่าน สถานที่เหมาะสมควรเย็นสบาย อากาศถ่ายเทได้สะดวก และเงียบสงบ พบว่าสถานที่เหมาะสมคือบริเวณวัดของหมู่บ้าน อาจจะเป็นได้ร่มไม้ หรือศาลาวัดที่อากาศเย็นสบาย จะทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ดี

7.2.3 การจัดเวทีเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วม แผนชุมชนที่ได้จึงไม่ครอบคลุมทุกสาขา ได้เฉพาะด้านการเกษตรเท่านั้น

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

แผนชุมชนคือ กิจกรรมพัฒนาที่เกิดขึ้น จากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันได้ โดยคนในชุมชนได้มาร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอกด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งบางกิจกรรมที่ชุมชนไม่สามารถทำเองได้ ก็สามารถรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้

แผนชุมชน เป็นเครื่องมือ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน โดยการนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของ ผู้นำชุมชนมากำหนดวิสัยทัศน์แนวทางการพัฒนาชุมชน ให้ตรงกับความต้องการและสามารถแก้ปัญหาของ ชุมชนได้อย่างแท้จริง

8.2 อภิปรายผล

กระบวนการ ได้มาของแผนชุมชน ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีตัวแทนชุมชนทุกหมู่บ้าน ร่วมคิด ร่วมทำ เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำชุมชน การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ และการเก็บรวบรวม ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน และกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ต้องมีบทบาทในการเป็น วิทยากรกระบวนการ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ชุมชน จะเป็น วิธีการได้มาของแผนชุมชนที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิส (2545) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของชุมชน หมายถึงการที่พวกเขาค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ กระบวนการนี้ คนนอกชุมชนสามารถเข้าไปช่วยได้ โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้เกิดกระบวนการ (Facilitator) ไม่ใช่เข้าไป “สอน” ชาวบ้าน สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือ โอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของตนเอง หัวใจ ของการทำแผนแม่บทอยู่ที่เวทีชุมชน ซึ่งทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม ได้ข้อมูลที่ละเอียด ทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจสถานการณ์ และศักยภาพของตนเอง

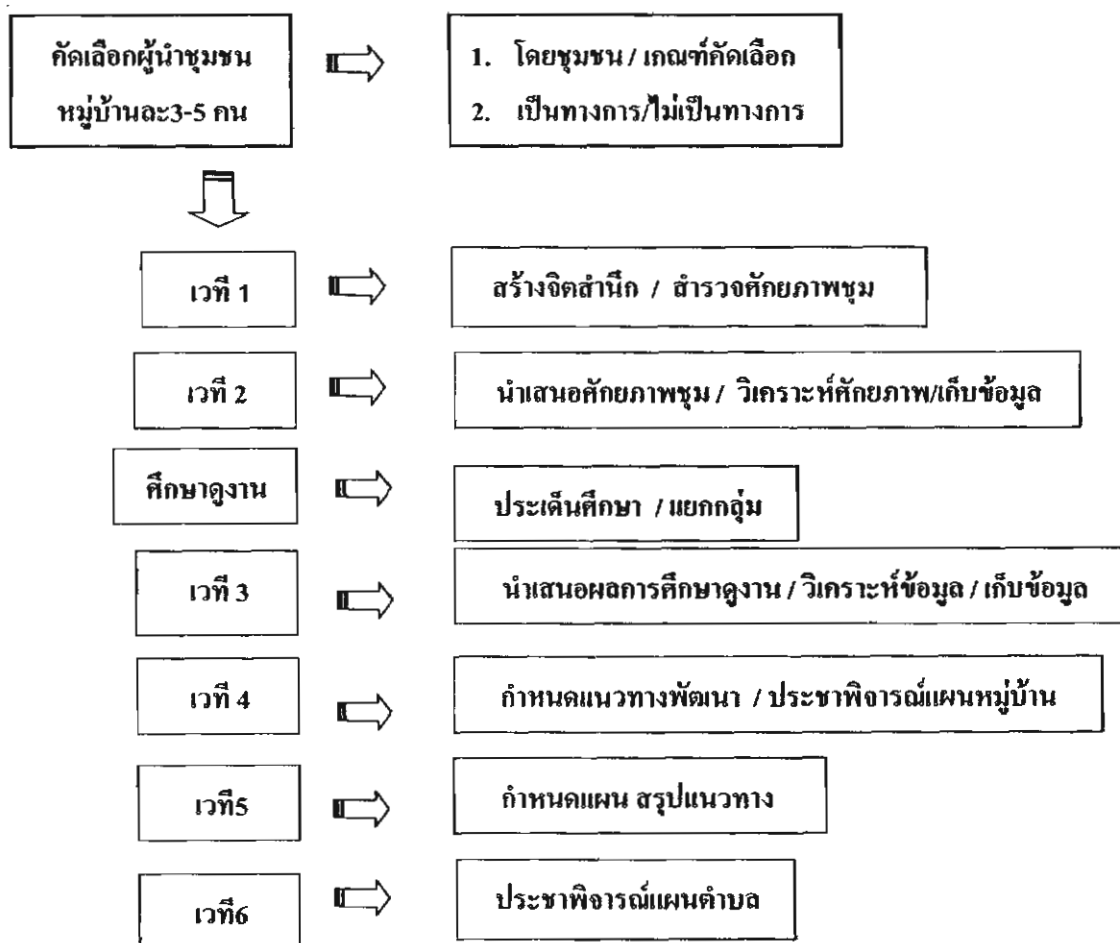
8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 เปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นผู้คัดเลือกผู้นำชุมชนจากทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ ผู้นำต้องมีความเสียสละ มีความตั้งใจจริง และเข้าร่วมเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8.3.2 หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเกษตรกร มีส่วนร่วมในการจัดเวทีเรียนรู้ เป็น วิทยากรกระบวนการ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และร่วมแสดงความคิดเห็นในการเรียนรู้และจัดทำแผนชุมชน บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน

8.3.3 แผนชุมชนที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของชุมชน ต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้เป็นรูปธรรมและ เป็นแผนที่แก้ปัญหาคือความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

เวทีเรียนรู้ระดับตำบล

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ (2546)

โจทย์ย่อย 1.3 การให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำศูนย์ฯ สัปดาห์ละ 2 วัน และมีจุดสาธิตเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรจุดสาธิตที่จัดตั้งขึ้นมีผอ.ศูนย์เป็นผู้กำหนด ศูนย์บริการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรท้องถิ่น และเกษตรกร ในการพัฒนาการเกษตรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยชุมชนเอง ส่วนภาครัฐให้มีกระบวนการทำงานในลักษณะบูรณาการ

สามารถให้บริการเกษตรกรที่จุดเดียว (One Stop Service) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเกิดกิจกรรมตามที่ชุมชนมีความต้องการซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าว ปรากฏว่าส่วนใหญ่ไม่มีเกษตรกรมาติดต่อรับบริการ และเข้าใจว่าศูนย์เป็นของหน่วยราชการที่จัดตั้งขึ้น ส่วนจุดสาธิตไม่มีเกษตรกรเข้ามารับบริการถ่ายทอดความรู้ จุดสาธิตขาดความพร้อมในการให้บริการด้านวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการจัดระบบการจัดการที่ดี และเจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจการดำเนินงานศูนย์อย่างแท้จริง

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
เป็นศูนย์กลางในการให้บริการและถ่ายทอดความรู้ในพื้นที่ในรูปแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)	1. มีแผนการให้บริการและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทุกสาขา 2. มีการให้บริการและถ่ายทอดความรู้ 3. จำนวนเกษตรกรมาใช้บริการศูนย์

3. การดำเนินการ (Action)

จากสถานการณ์การดำเนินงานศูนย์ฯที่ผ่านมา ได้นำเข้าสู่เวทีเรียนรู้ระดับตำบลเพื่อหาแนวทางการให้บริการแก่เกษตรกรได้ตรงกับความต้องการ ให้มีเกษตรกรมาใช้บริการศูนย์ตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้ศูนย์เป็นศูนย์กลางในการให้บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมีแนวทางที่คณะกรรมการศูนย์นำไปปฏิบัติ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการศูนย์จัดทำแผนถ่ายทอดเทคโนโลยี ตามความต้องการของเกษตรกร โดยใช้จุดสาธิตในการเรียนรู้ หรือเป็นการบริการถ่ายทอดความรู้ตามสถานที่นัดพบตามความเหมาะสม เช่น ศาลาหมู่บ้าน เป็นต้น

3.2 คณะกรรมการบริหารศูนย์ รายงานผลการปฏิบัติงานในวันประชุมคณะกรรมการศูนย์ประจำเดือนทุกครั้ง เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานหรือการให้บริการและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

3.3 คณะกรรมการศูนย์ที่คัดเลือกมาจากทุกหมู่บ้าน ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการเกษตร และการรับเรื่องราวต่างๆจากเกษตรกรที่มีความต้องการรับบริการจากศูนย์ เพื่อความสะดวกแทนการรับบริการจากที่ทำการศูนย์ และรายงานการประสบกับธรรมชาติแจ้งให้ศูนย์เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

4. ผลที่เกิด

4.1 การให้บริการเกษตรกรได้รับความสะดวกในการให้บริการจากศูนย์ได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ต้องเดินทางมารับบริการที่สำนักงานศูนย์ โดยติดต่อผ่านคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวเกษตรกรที่ขอรับบริการมีความพึงพอใจระดับหนึ่ง

4.2 เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปรับโครงสร้างการบริหารงานของส่วนราชการต่างๆ โดยปรับยุบหน่วยงานบางหน่วยในพื้นที่ เช่น สำนักงานประมงอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ สำนักงานสหกรณ์อำเภอ และปรับบทบาทภารกิจของหน่วยงานบางหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานศูนย์บริการฯ เปลี่ยนไป กล่าวคือ ศูนย์บริการจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (Mobile Unit :MU) เพื่อแก้ไขปัญหาตามความต้องการของเกษตรกร โดยประจำอยู่ตามเขตเลือกตั้งของแต่ละอำเภอ ซึ่งเป็นภารกิจและบทบาทหน้าที่ใหม่ของศูนย์บริการและหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่

5. ผลลัพธ์

5.1 เกิดความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาขอรับบริการจากเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์บริการฯ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หากมาไม่พบเจ้าหน้าที่ก็จะเสียค่าใช้จ่าย โดยเปล่าประโยชน์การให้บริการแก่สถาบันกลุ่มเกษตรกร มีทั้งผลดีและผลเสีย หากเป็นกลุ่มกิจกรรมที่จัดตั้งกลุ่มในหมู่บ้านเดียวกัน เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ที่อยู่ต่างหมู่บ้านกับที่ตั้งศูนย์ การเดินทางมาร่วมกิจกรรมยังสำนักงานศูนย์อาจจะไม่สะดวก แต่หากเป็นการร่วมกิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายที่จำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการพบปะ แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม ควรใช้สถานที่ศูนย์บริการเป็นสถานที่ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

5.2 การให้บริการและประสานงานระหว่างเกษตรกรในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมอบหมายให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ เป็นวิธีการหนึ่งให้บริการแก่เกษตรกร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถอยู่ปฏิบัติงานศูนย์เป็นประจำได้ เป็นการแก้ไขปัญหาการให้บริการศูนย์ได้ระดับหนึ่ง

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 การประสานงานระหว่างศูนย์บริการและหน่วยปฏิบัติการเคลื่อนที่ ยังไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การสำรวจและรายงานการเกิดภัยธรรมชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สังกัดหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ยังขาดการประสานงานกับศูนย์เพื่อดำเนินการดังกล่าว ในทางปฏิบัติต่างคนต่างรายงานทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกัน ควรที่จะดำเนินการโดยผ่านศูนย์บริการแล้วประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

6.1.2 การให้ศูนย์บริการเป็นศูนย์กลางในการบริการและถ่ายทอดความรู้ ในรูปแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากว่าเกษตรกรมาใช้บริการที่ศูนย์น้อยเพราะจากการที่เกษตรกรเคยมาติดต่อขอรับบริการแต่ไม่พบเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จึงไม่มาขอรับบริการครั้งต่อไป ในส่วนของคณะกรรมการบริหารศูนย์ก็ไม่อาจจะมาปฏิบัติงานที่ศูนย์ได้เป็นประจำเนื่องจากมีภารกิจด้านการประกอบอาชีพ และ ไม่มีค่าตอบแทนซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มาปฏิบัติงานที่ศูนย์

6.2 การแก้ไข

6.2.1 จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยบริการเกษตรเคลื่อนที่ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ และร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกัน และมีความชัดเจนในการปฏิบัติงาน

6.2.2 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่สามารถอยู่บริการประจำศูนย์ได้ทุกวันทำการ เมื่อเกษตรกรมาติดต่อขอใช้บริการมักจะ ไม่พบเจ้าหน้าที่ การให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ซึ่งเป็นตัวแทนของทุกหมู่บ้าน คอยเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาด้านการเกษตร จึงเป็นหนทางหนึ่งในการให้บริการของศูนย์ แต่อาจจะไม่สามารถให้บริการ ได้อย่างเต็มที่ เช่นการบริการด้านข้อมูลข่าวสารการเกษตรที่จำเป็น ซึ่งเป็นข้อมูลประจำศูนย์ ที่ผอ.ศูนย์และคณะกรรมการจะต้องดำเนินการให้เป็นปัจจุบัน

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 การใช้เวทีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ประจำเดือน แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และมอบหมายภารกิจให้คณะกรรมการไปปฏิบัติ ซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการที่ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ไม่มีจึงเป็นภาระของคณะกรรมการพอสมควร

7.1.2 การใช้สำนักงานศูนย์ให้เกิดประโยชน์ด้านการบริการมากขึ้น เช่น การจัดเวทีเรียนรู้ การฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร แต่มีข้อจำกัดในบางศูนย์ที่ไม่สะดวกสถานที่คับแคบ และใช้ร่วมกับหน่วยงานอื่น

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 หน่วยบริการเกษตรเคลื่อนที่ (MU.)เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่การดำเนินงานยังขาดความชัดเจน ทำให้การประสานงานระหว่างศูนย์บริการและหน่วย MU. ยังมีอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

7.2.2 การประสานงานของคณะกรรมการและผู้นำหมู่บ้าน ในการทำหน้าที่สำรวจจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้วางแผนด้านการเกษตร และการรายงานการเกิดภัยธรรมชาติยังขาดการประสานงานเท่าที่ควรเกิดการรายงานซ้ำซ้อน

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การให้บริการของศูนย์แก่เกษตรกรที่ต้องการใช้บริการ มีปัญหาอุปสรรคหลายด้านทั้งตัวเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถอยู่ประจำศูนย์ได้เป็นประจำ และเกษตรกรไม่เห็นความสำคัญที่ต้องมาติดต่อขอใช้บริการศูนย์ ดังนั้นแนวทางการให้บริการศูนย์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

8.2 อภิปรายผล

การให้บริการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเกษตรกรสามารถติดต่อขอใช้บริการด้านการเกษตรได้จากศูนย์ โดยมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานมีการให้บริการในลักษณะเชิงบูรณาการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ และมีหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ให้การสนับสนุนอีกด้านหนึ่ง ส่วนคณะกรรมการ

บริหารศูนย์มีส่วนร่วมในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่ได้อยู่ประจำศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2546) ได้ระบุว่า แนวทางการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้บริการแก่เกษตรกรในท้องถิ่น และเป็นเวทีบูรณาการของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการให้บริการแก่ชุมชน

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์ ซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่าง เกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ ในการแก้ไขปัญหา ความต้องการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ เนื่องจากอาจจะไม่ สะดวกในการติดต่อที่ศูนย์บริการโดยตรง

8.3.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนมีความเข้าใจการดำเนินงานศูนย์บริการ มีช่องทางในการ ประชาสัมพันธ์ เช่น สถานีวิทยุท้องถิ่น จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงในระดับพื้นที่ หรือการประชุม ชี้แจงให้กับชุมชน

8.3.3 ศูนย์บริการควรเปิดบริการแก่เกษตรกรเป็นประจำ หรือสามารถรับเรื่องราวที่เกษตรกร มาติดต่อ ขอใช้บริการ แล้วจัดทำแผนออกเยี่ยมให้คำแนะนำ

โจทย์ย่อย 1.4 เครื่องมือการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานด้านเครื่องมือการเรียนรู้ ในส่วนราชการที่เกี่ยวข้องยังดำเนินการไม่ชัดเจนเป็น รูปธรรมเป็นแนวคิดของเจ้าหน้าที่ที่อยากให้เกิดขึ้นพยายามหาวิธีการแนวทางให้กลุ่มที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทाराการ มีบางกลุ่มหรือ องค์กร ที่มีความเข้มแข็งสามารถสร้างกลุ่มเครื่องมือการเรียนรู้ เกิดขึ้น และดำเนินการ ได้อย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จมีปัจจัยที่ เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น

1.1 เป็นการดำเนินการตามแนวคิดของเจ้าหน้าที่ มีเงื่อนไขหลักเกณฑ์ที่ยุ่ยากซับซ้อนไม่สามารถ ปฏิบัติได้จริง

1.2 ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ และเกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

1.3 เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการทำงานในลักษณะเครือข่าย กิจกรรมหรือ เครื่องมือการเรียนรู้

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล มีการดำเนินการเครือข่ายการเรียนรู้หรือเครือข่ายกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2. มีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับตำบลโดยการนำฐานข้อมูลที่ได้จากการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมมาพิจารณา คำนึงถึงกิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองหรือองค์กรท้องถิ่น เช่น อบต. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุน แต่ถ้าเกิดกลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ความความต้องการของ ชุมชน ชุมชนเป็นผู้คิดริเริ่มดำเนินการเป็นเบื้องต้นมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและประสานงาน 3. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ควรมีเครือข่ายการเรียนรู้ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารจัดการ มีเวทีและเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นประจำหรือมีการจัดเวทีเรียนรู้เป็นประจำ 4. เครือข่ายการเรียนรู้ในระดับตำบลมีการระดมทุนของสมาชิกเพื่อตั้งกองทุนเครือข่ายกิจกรรมหรือเครือข่ายเรียนรู้ บริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการที่จัดการ โดยชุมชนเพื่อชุมชน	1. มีเครือข่ายระดับตำบล 2. มีการดำเนินงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3. ชุมชนบริหารจัดการเครือข่ายด้วยตนเอง 4. มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 5. มีกองทุนเครือข่าย

3. การดำเนินการ (Action)

การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม โดยการจัดเวทีเรียนรู้ให้กับผู้นำชุมชน มีรูปแบบดังนี้

3.1 การสร้างผู้นำชุมชน

เครือข่ายการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากผู้นำชุมชนได้มีโอกาสได้มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ซึ่งผู้นำชุมชนนี้มีทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว เช่น ทุนองค์ความรู้เดิม มีจิตสำนึกที่ต้องการจะช่วยเหลือกัน เกิดจากการพัฒนาองค์ความรู้จากการร่วมเวทีเรียนรู้ เช่น เป็นผู้นำชุมชนที่มาจากเวทีเรียนรู้ การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมมารวมตัวกันมีพันธสัญญาต่อกัน มีข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้เกิดเวทีเรียนรู้ครั้งแรก

3.2 การรวมกลุ่มกิจกรรม/การสร้างกลุ่ม

การรวมกลุ่มและการสร้างกลุ่มกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากเวทีเรียนรู้ระดับตำบล ที่ผู้นำชุมชนได้นำแผนชุมชนมาพิจารณาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม โดยใช้แผนชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมที่ชุมชนมีความต้องการ ผู้นำชุมชนนำแผนชุมชนประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามความต้องการของชุมชน ในรูปแบบกลุ่มกิจกรรมหลังจากนั้นดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม มีคณะกรรมการกลุ่ม โดยการคัดเลือกจากเกษตรกรที่เข้าร่วมแต่ละกิจกรรม การระดมทุน โดยการถือหุ้นตามเงื่อนไขของกลุ่ม ในระยะแรกมีการประชุมพบปะระหว่างสมาชิกให้บ่อย เพื่อสร้างความเข้าใจ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มให้ชัดเจน การรวมกลุ่มกิจกรรมเช่นนี้จะทำให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากเป็นความต้องการของชุมชนเอง

3.3 กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย

คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมเข้าร่วมเวทีเรียนรู้หรือเครือข่ายระดับตำบล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา การเรียนรู้ในเวทีนี้ อาจจะมีผู้รู้ในชุมชน วิทยากรภายนอกมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดการศึกษาฐาน กิจกรรมตามความต้องการของสมาชิกและสรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มกิจกรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่าย เช่น การฝากเงินสัจจะออมทรัพย์ของผู้นำชุมชน เป็นเวทีแห่งการทบทวนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ตลอดจนรับทราบปัญหาอุปสรรค เพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน

4. ผลที่เกิด

4.1 เกิดกลุ่มกิจกรรมขึ้นตามความต้องการของชุมชน ในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมระดับตำบล

4.2 เป็นการนำแผนชุมชนที่ได้จากเวทีเรียนรู้ระดับตำบล มาพิจารณาดำเนินการในส่วนที่ชุมชนสามารถดำเนินการเองได้ หรือนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามความต้องการของชุมชนบริหารจัดการโดยชุมชน

4.3 ชุมชนมีเวทีเรียนรู้ในลักษณะเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. ผลลัพธ์

5.1 เกิดผู้นำขึ้นในชุมชน สามารถบริหารจัดการกิจกรรมหรือเครือข่ายการเรียนรู้โดยชุมชนเองและมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นที่ปรึกษาประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

5.2 เครือข่ายเรียนรู้หรือเครือข่ายกิจกรรม มีความมั่นคงสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เกิดประโยชน์ และตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

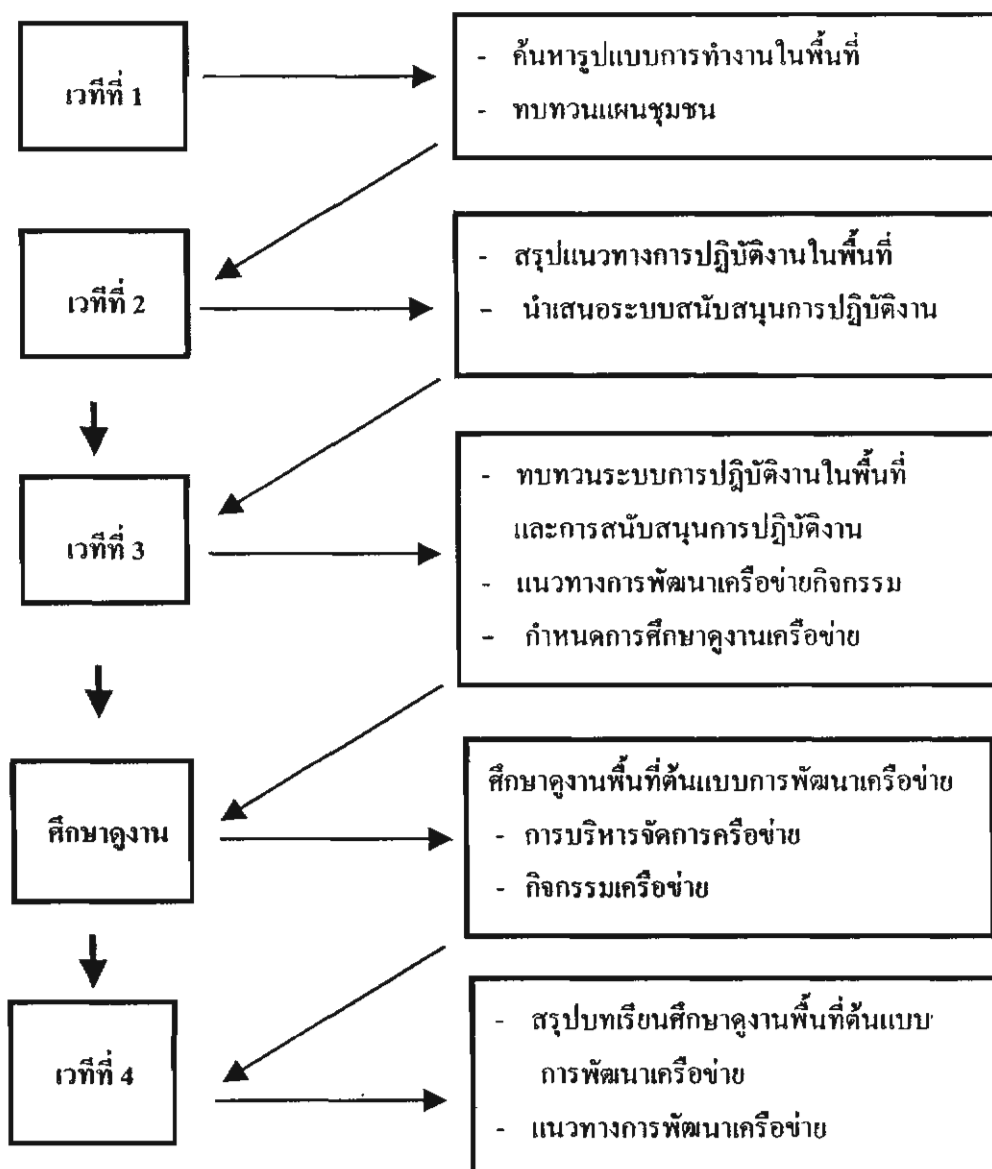
5.3 เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยชุมชน และตรงกับความต้องการของชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

5.4 กลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม ที่เกิดขึ้นโดยชุมชนเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโดยความต้องการของชุมชนบริหารจัดการโดยชุมชน จะเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

5.5 ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีเครือข่ายการเรียนรู้ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้กับเกษตรกร ตามความต้องการของชุมชน

5.6 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นที่ปรึกษากลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ และมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเกษตรในรูปกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการจัดเวทีพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ (2546)

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวทีเครือข่ายไม่ต่อเนื่อง หรือเปลี่ยนคนมาแทนเช่น คนในครอบครัวมาแทน ทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อตกลงต่างๆ ที่กำหนดขึ้นไม่สามารถปฏิบัติได้ ผู้นำบางคนมีปัญหาทางครอบครัว เนื่องจากการเข้าร่วมเวทีเครือข่ายต้องการคนที่เสียสละ

6.1.2 ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ไม่ให้ความร่วมมือในการส่งสัจจะเงินฝาก หรือส่งสัจจะไม่ต่อเนื่องเป็นปัญหาในการดำเนินการกิจกรรมของเครือข่ายที่ไม่สามารถ ปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ยืมได้

6.1.3 ผู้นำชุมชนขาดประสบการณ์ ไม่สามารถดำเนินการกิจกรรมเครือข่ายได้ และสมาชิกไม่เห็นความสำคัญในการจัดตั้งเครือข่ายเรียนรู้และกิจกรรม ในกรณีที่เป็นเครือข่ายตำบลที่ตั้งใหม่ เช่น ดังกลุ่มเลี้ยงวัวแต่ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ไม่เกิดความยั่งยืน การจัดเวทีเครือข่ายที่ไม่ต่อเนื่อง

6.2 การแก้ไข

6.2.1 การจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ ควรปลูกจิตสำนึกให้ผู้นำชุมชนได้มีความเสียสละความรับผิดชอบ และให้ความสำคัญต่อการร่วมกิจกรรมเวทีเครือข่ายทุกครั้ง

6.2.2 การดำเนินงานกิจกรรมเครือข่ายต้องมีรูปแบบและวิธีการที่ชัดเจน และมีการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ไม่ควรเป็นกลุ่มกิจกรรมที่ตั้งขึ้นมาแล้วไม่ได้ดำเนินการ

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนในพื้นที่ให้ความสำคัญ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนเครือข่ายไปได้อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมบางอย่างอาจจะต้องให้การสนับสนุนในส่วนที่เงินกำลังที่ชุมชนจะดำเนินการได้เอง หรือเพื่อให้กิจกรรมนั้นมีการพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และควรเป็นการประสานความร่วมมือในลักษณะภาคีการพัฒนา

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการตั้งขึ้นด้วยความต้องการของชุมชนเอง ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการจัดเวทีเรียนรู้ เช่น ค่าอาหาร ค่าพาหนะเดินทาง ทำให้ผู้นำต้องเสียสละกำลังทรัพย์มากขึ้น

7.2.2 จากการจัดเวทีเรียนรู้ ในการพัฒนาเครือข่ายกิจกรรม พบว่า บางตำบลมีปัญหาด้านครอบครัวที่ไม่เข้าใจการดำเนินการกิจกรรมกลุ่ม จึงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ผู้นำขาดขวัญและกำลังใจในการร่วมกิจกรรม จึงไม่สามารถเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

7.2.3 ผู้นำขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการรวมตัวเพื่อจัดตั้งเครือข่าย (บางตำบล) จำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาจากกลุ่มที่มีประสบการณ์ นำมาพัฒนาเครือข่ายในด้านการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ

8. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

จากการจัดเวทีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม พบว่า ควรมีขั้นตอนในการดำเนินการจัดเวทีเครือข่าย ดังนี้

- จัดเวทีเรียนรู้ระดับตำบลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยเดือน ละ 1 ครั้ง
- มีกิจกรรมของเครือข่ายร่วมกันในเวทีเรียนรู้ระดับตำบล เช่น ฝากสัจจะออมทรัพย์สมาชิกร่วมกัน แก้ไขปัญหาของชุมชน รายงานผลการดำเนินงาน กิจกรรมกลุ่มและกำหนดศึกษาดูงานในพื้นที่
- มีคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มเครือข่ายโดยคัดเลือกจากสมาชิก ผู้นำที่เข้าร่วมเวที และบริหารจัดการเครือข่ายโดยชุมชน
- คณะกรรมการบริหารเครือข่ายมีการพัฒนาความรู้หรือส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เป็นประจำและต่อเนื่อง
- เครือข่ายการเรียนรู้หรือกิจกรรมต้องนำแผนความต้องการของสมาชิกลำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุน
- กิจกรรมทุกกิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกองทุน

8.2 อภิปรายผล

เครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมเป็นการรวมตัวของชุมชนที่ต้องการดำเนินกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายมีการติดต่อประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง โดยต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ที่เกื้อกูลกัน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน มีการบริหารจัดการโดยชุมชนภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน และการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มที่ผู้นำมีความรู้ความเข้าใจและได้รับประสบการณ์ จากการเรียนรู้ร่วมกันในเวทีระดับตำบล เกิดวิสัยทัศน์และแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งหรือมีทุนเดิม(ทุนองค์ความรู้) อยู่ก่อนแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ์ พลฤษสุนันท์ และคณะ(2545) กล่าวว่า iva การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research = PAR) เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research for development : R&D) ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาองค์กร หน่วยงาน และชุมชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล มีผู้นำที่มีความตั้งใจ เสียสละ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา โดยเฉพาะประธานคณะกรรมการเครือข่ายต้องเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานองค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ผู้นำที่จะรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเรียนรู้ต้องมีความเสียสละและมีความตั้งใจสูงเพราะไม่มีค่าตอบแทนในการดำเนินการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และมีความซื่อสัตย์ในด้านการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส สมาชิกเครือข่ายเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และได้รับผลประโยชน์โดยทั่วถึงกันหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้ององค์กรท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนให้ความสำคัญ

และให้การสนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนเครือข่ายไปได้อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมบางอย่างอาจจะต้องให้การสนับสนุนในส่วนที่เกินกำลังที่ชุมชนจะดำเนินการได้เอง หรือเพื่อให้กิจกรรมนั้นมีการพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และควรเป็นการประสานความร่วมมือในลักษณะภาคีการพัฒนา วิธีการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรม ต้องมีความต่อเนื่อง เช่นการจัดเวทีเรียนรู้เป็นประจำทุกเดือน สมาชิกที่เข้าร่วมเวทีมีส่วนร่วมในเวทีเรียนรู้ เช่น การฝากสัจจะออมทรัพย์ การนำปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนเข้ามาเสนอเพื่อหาแนวทางแก้ไข การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ในเวทีเรียนรู้และการศึกษาดูงานกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จถอดบทเรียนจากประสบการณ์และการเรียนรู้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรม หรือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่นเดียวกับกับ เอนก นากะบุตร (2533) ให้เหตุผลต่อการสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน หรือ “การศึกษาปวงชน” ว่า ศักยภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ผ่านมาสามารถตอบสนองการเรียนรู้ของชาวบ้านด้วยกันเองทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ กล่าวคือ สร้างและแลกเปลี่ยนในการพัฒนาความรู้ ในชุมชนเอง ซึ่งสามารถตอบปัญหาการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ได้ระดับหนึ่ง การเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านโดยการผ่านผู้นำที่มีบารมี มีความเชื่อถือศรัทธาของชุมชน ในด้านทักษะ ชาวบ้านต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่ป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการเรียนรู้ พูดคุยท่ามกลางภาษาและบรรยากาศชาวบ้านด้วยกันเอง

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 การดำเนินการด้านกิจกรรมเครือข่ายต้องมีกลุ่มกิจกรรมตั้งแต่ 2 กลุ่มเป็นต้นไปจัดโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจนประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารเครือข่ายระดับตำบลโดยชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำให้การสนับสนุน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

8.3.2. การประชุมเครือข่ายระดับตำบลมีการกำหนดนัดหมายประชุมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ฝากสัจจะออมทรัพย์ร่วมกัน และให้สมาชิกผู้ยึดไปประกอบอาชีพ ร่วมแก้ปัญหาในชุมชน การนำเสนอผลงานหรือปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกลุ่ม

8.3.3 ประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายทั้งในและนอกตำบลกับหน่วยงานภาครัฐองค์กรท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้

8.3.4 ด้านส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ นอกจากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกแล้ว มีการเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น จัดให้มีกิจกรรมศึกษาดูงานทั้งในตำบลและนอกตำบล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นำผลการศึกษาดูงานมาพัฒนากิจกรรมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

8.3.5 ด้านสวัสดิการชุมชน เมื่อองค์กรมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วให้มีการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน เช่น กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนเพื่อการศึกษา กองทุนสุขภาพ เป็นต้น เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกเครือข่าย

8.3.6 ด้านการผลิตและการตลาดให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กัน โดยเน้นการลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ วัสดุเองและจำหน่ายให้สมาชิกส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่วนด้านการตลาดเน้นตลาดท้องถิ่นดำเนินการผลิตและการตลาดควบคู่กัน อีกทั้งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวและก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน

โจทย์ 2. กระบวนการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ส่วนใหญ่รับผิดชอบพื้นที่ปฏิบัติงานมากกว่า 1 ตำบล ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร มีการปฏิบัติงานเป็นทีมแต่ไม่ชัดเจน การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนเนื่องจากมีงานเร่งด่วน เช่นงานนโยบาย งานสำรวจภัยพิบัติ เป็นต้น กรมส่งเสริมการเกษตร มีนโยบายในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เน้นการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้พึ่งพาตนเอง สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเดิมมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร
2. มีหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แต่ยังขาดทักษะด้านการเป็นวิทยากรกระบวนการ
4. มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาเกษตรกร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความใกล้ชิดกับเกษตรกรในพื้นที่
5. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลด้านการเกษตร และรายงานการระบาดของศัตรูพืช สำรวจและรายงานการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เจ้าหน้าที่มีการทำงานเป็นทีมโดยจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน	1. มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือน
2. เจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมจุดสาธิต กลุ่มกิจกรรมเครือข่ายและเกษตรกรทั่วไป	2. มีบันทึกการเยี่ยมและรายงานผลการปฏิบัติงาน
3. เป็นวิทยากรกระบวนการเรียนรู้	3. มีทะเบียนเกษตรกรอาสา
4. เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานและเกษตรกรในการจัดเก็บข้อมูลด้านการเกษตรและรายงานการระบาดของศัตรูพืชและภัยพิบัติ	4. เจ้าหน้าที่สามารถจัดเวทีเรียนรู้ได้
5. เป็นที่ปรึกษาด้านการเกษตรแก่ชุมชน	5. เจ้าหน้าที่สามารถประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร ในด้านการเกษตรและอื่นๆ
6. เป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านที่มีความเหมาะสมในพื้นที่	6. เจ้าหน้าที่สามารถให้คำปรึกษาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรได้
	7. มีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์เฉพาะด้าน ที่เหมาะสมกับพื้นที่ อย่างน้อย 1 เรื่อง

3. การดำเนินการ (Action)

3.1 มีการปฏิบัติงานเป็นทีม เนื่องจากการปฏิบัติงานในพื้นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการจัดเวทีเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะมีบทบาทในการเป็นวิทยากรกระบวนการ หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อให้มีประสิทธิภาพ และยังเป็นเวทีเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่ให้มีประสบการณ์มากขึ้น และนำไปดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง

3.2 เจ้าหน้าที่มีแผนการปฏิบัติงานประจำเดือนในพื้นที่ โดยให้ศูนย์บริการฯ เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงาน และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะการบูรณาการ

3.3 จัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาโครงการ การวางแผนการปฏิบัติงาน รับทราบปัญหาของเกษตรกร เพื่อหาแนวทางแก้ไขตรงกับความต้องการของเกษตรกร

3.4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรร่วมกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ร่วมกันหาแนวทางและพัฒนาจุดสาธิตให้มีความเหมาะสมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรในพื้นที่ และเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

3.5 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำสัปดาห์ และแผนปฏิบัติงานประจำเดือน เพื่อให้มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเนื่องจากมีการกิจในการประสานงานให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และงานเร่งด่วนที่ได้รับการสั่งการให้ปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

3.6 จากการเรียนรู้การจัดเวทีระดับตำบลผู้อำนวยการศูนย์มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินการจัดเวทีเรียนรู้ หรือผู้อำนวยการความสะดวกร่วมกับผู้นำชุมชน ตลอดจนบันทึกข้อสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมในเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 ผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกร ส่วนในด้านการจัดเก็บข้อมูลควรที่จะมอบหมายให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้สำรวจและรายงานผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก่อนส่งถึงเจ้าหน้าที่เพื่อลดภาระในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้น้อยลง และมีเวลาที่จะออกเยี่ยมเกษตรกร หรือกลุ่มกิจกรรมเครือข่าย วิทยากรเกษตรกรให้มากขึ้น

1.8 ให้คำปรึกษาเมื่อเกษตรกรขอความช่วยเหลือในขณะออกปฏิบัติงานตามภารกิจ และนำปัญหาของเกษตรกรนำเสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบ

1.9 ด้านการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ต้องได้รับการฝึกอบรมด้านวิชาการเฉพาะเรื่อง ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้มีความรู้ ความชำนาญ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่เกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรจัดการด้านการผลิต การตลาด และด้านอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลที่เกิด

4.1 ผลต่อเกษตรกรและชุมชน

เกษตรกรได้รับการบริการด้านการถ่ายทอดความรู้ตามความต้องการของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะให้บริการด้านการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้จุดสาธิตวิทยากรเกษตรกรหรือใช้สถานที่อื่นที่มีความเหมาะสมกับกิจกรรม

4.2 ผลต่อองค์กรเกษตรกร

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบลมีเครือข่ายการเรียนรู้ และกิจกรรมออกเยี่ยมเยียนสมาชิกเครือข่ายต่างๆ ซึ่งเป็นจุดสาธิตที่ถาวรเพราะเกิดจากความต้องการของชุมชน เกษตรกรนอกตำบลและต่างอำเภอที่ให้ความสนใจศึกษาดูงานจุดสาธิตดังกล่าวเป็นประจำ

4.3 ผลต่อเจ้าหน้าที่และหน่วยงาน

4.3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ทั้งงานในหน้าที่ และงานประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่นการขึ้นทะเบียนเกษตรกร การจัดงานสาริด การฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ และการประสานงานและร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่น เช่นการจัดคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ การประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ เป็นต้น

4.3.2 จากการจัดกระบวนการเรียนรู้เวทีตำบล เพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตรตามโครงการ โดยมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวทีตำบลละประมาณ 30 – 50 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทเป็นทั้งผู้เข้าร่วมเวทีและผู้ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ผลจากการจัดเวทีตำบล ผู้นำชุมชนได้แสดงข้อคิดเห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ชุมชนมีความคาดหวังควรจะเป็น ดังนี้

- เป็นวิทยากรกระบวนการ หรือผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน มีความสามารถดำเนินการจัดเวทีเรียนรู้ แสดงข้อคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปบทเรียน และกำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือพัฒนากิจกรรมที่ได้จากการจัดเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- เป็นที่ปรึกษาให้กับเกษตรกรและเป็นผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรที่จะมีความรู้ที่กว้างไกล สามารถให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรได้หรือนำปัญหาของเกษตรกรไปสู่แนวทางแก้ไข หลังจากผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบล ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายกิจกรรมระดับตำบล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนกิจกรรม เช่น กิจกรรมโรงสีข้าวชุมชนที่ได้รับงบประมาณจากกระทรวงมหาดไทย (ตำบลพุทไธสง) กิจกรรมผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด (ตำบลพุทไธสงและตำบลหายโศก) และกิจกรรมอื่นๆที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และองค์กรท้องถิ่น เป็นต้น ทำหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาของเกษตรกร ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีการตั้งหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (Mobile Unit : MU) ดำเนินการในลักษณะจัดหน่วยเคลื่อนที่บริการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร

4.3.5 เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องอย่างน้อย 1 เรื่อง เนื่องจากพื้นที่ที่ปฏิบัติงานมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่ละพื้นที่เกษตรกรจะมีการประกอบอาชีพหลักอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้การแนะนำเกษตรกรได้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะไม่ใช่งานหลักก็ตาม แต่สามารถแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และทันต่อเวลา

5. ผลลัพธ์

งานส่งเสริมการเกษตรได้รับความร่วมมือ และชุมชนความเข้าใจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติงานเป็นทีมช่วยให้การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จได้โดยง่าย เกษตรกรให้ความสัทธิธาสถึงเจ้าหน้าที่มากขึ้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนของชุมชน เช่น สามารถดำเนินการจัดเวทีชุมชนและเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 การกิจที่ได้รับมอบหมายตามนโยบายส่งเสริมการเกษตร คือ การออกเยี่ยมเกษตรกรเป้าหมายวันละ 25 ครัวเรือน ไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากมีภารกิจอื่นที่ต้องปฏิบัติ เช่น งานประสานงานกับหน่วยงานอื่น งานเกี่ยวกับเอกสารมากเช่น งานรายงานข้อมูลที่ต้องจัดส่งจังหวัดตามกำหนด

6.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่สามารถอยู่ประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีเกษตรกรมาติดต่อขอใช้บริการด้านการเกษตร การบริการศูนย์จึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

6.1.3 จากการดำเนินการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในการหารูปแบบวิธีการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมในพื้นที่ ขณะเดียวกันกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาโดยตลอด จึงเป็นอุปสรรคในการทำงานวิจัย เพราะจะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติไปด้วย ทำให้ผู้ดำเนินการวิจัยและผู้นำชุมชนเกิดความสับสนแนวทางการปฏิบัติ

6.1.4. เจ้าหน้าที่บางคนมีศักยภาพค่อนข้างจำกัด เช่นการเรียนรู้จากการทำงานวิจัย การนำแนวทางไปปฏิบัติให้เกิดผล การปรับเปลี่ยนทัศนคติค่อนข้างยาก และมีไม่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานวิจัยให้เกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

6.2 การแก้ไข

6.2.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรชี้แจงภารกิจบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้กับชุมชนได้ข้อเท็จจริง หากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายแต่ละครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน

6.2.2 การปรับเปลี่ยนบทบาทภารกิจของเจ้าหน้าที่เป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเจ้าหน้าที่ควรหมั่นศึกษาหาความรู้ อยู่เป็นประจำ เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรได้ โดยเฉพาะการพัฒนาด้วยเทคโนโลยีต่างๆ ที่ต้องคอยติดตามอยู่เสมอ

7.ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการจัดเวทีระดับตำบล จะมีประสบการณ์ในด้านวิทยากรกระบวนการ มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนมากขึ้นและชุมชนมีความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้รับความร่วมมือจากชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่เคยเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการเตรียมตัวในการปรับเปลี่ยนบทบาทของเจ้าหน้าที่

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 นโยบายแนวทางการปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ตามนโยบาย การปฏิบัติงานไม่เกิดความต่อเนื่อง

7.2.2 การทำงานในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ยังไม่มีประสิทธิภาพ สืบเนื่องจากการปรับเปลี่ยนนโยบายในการปฏิบัติงานในลักษณะบูรณาการ เช่น การประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (MU.) ยังไม่ชัดเจน มีปัญหาในการให้บริการแก่เกษตรกรเนื่องจากต้องดูแลรับผิดชอบปฏิบัติงานในพื้นที่หลายอำเภอ เกษตรกรไม่สะดวกในการติดต่อขอรับบริการ

7.2.3 นโยบายการส่งเสริมการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนและคอยปรับตัวในการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ และต้องชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจตามนโยบายที่ต้องปฏิบัติ

7.2.4 เจ้าหน้าที่ขาดการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการที่มีความจำเป็นต้องนำไปปฏิบัติในพื้นที่ ถึงแม้ว่าจะปรับเปลี่ยนภารกิจเป็นผู้ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่เกษตรกรแล้วก็ตาม วิชาการด้านการเกษตรถือว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในพื้นที่ หากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่มีความรู้ด้านวิชาการที่สามารถแนะนำให้เกษตรกรได้ จะไม่เกิดศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่และการให้ความร่วมมือต่องานส่งเสริมการเกษตรเท่าที่ควร

7.2.5 บทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการเกษตร ยังต้องรับหน้าที่ในการให้คำแนะนำวิชาการด้านการเกษตรให้กับเกษตรกรที่มีปัญหา เช่น ปัญหาการระบาดของศัตรูพืช เทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิต จึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8. สรุปอภิปรายผลข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

จากการทบทวนบทบาทและภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ตามระบบส่งเสริมการเกษตร และในฐานะผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (อาจจะมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในอนาคต) กับบทบาทที่ชุมชนมีความต้องการหรือคาดหวังมีความสอดคล้องกัน ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดบทบาทภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นในทางปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติงานประจำวัน ประจำสัปดาห์ และการปฏิบัติงานประจำเดือน ซึ่งเป็นประโยชน์และตอบสนองตามความต้องการของเกษตรกรที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเกษตรในทิศทางเดียวกัน

8.2 อภิปรายผล

บทบาทหน้าที่และภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาระดับสูง ทำให้การปฏิบัติในพื้นที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามนโยบายดังกล่าว แม้แต่ในช่วงที่ดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงภารกิจของเจ้าหน้าที่ ทำให้มีผลกระทบต่องานวิจัยที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยความเหมาะสม ช่วงที่ต้องดำเนินการคือสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนให้ทราบถึงภารกิจที่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนนักส่งเสริมการเกษตรต้องเป็นนักประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ภารกิจให้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับพรทิพย์ อุดมสิน และปรัชญา อยู่ประเสริฐ (2543) กล่าวถึงความจำเป็น บทบาท และประโยชน์ของการประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร ไว้ว่าการประชาสัมพันธ์เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กรกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องเพื่อหวังผลในด้านความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตรเป็นกลวิธีสำคัญในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรมีบทบาทในการเป็นวิทยากรกระบวนการจัดเวทีเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำด้านการเกษตร การดำเนินการด้านเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นผู้ประสานงานกับเกษตรกรในการจัดทำแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบตามสาขาอาชีพในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และตรงกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

8.3.2 จัดทำข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรประจำศูนย์ให้เป็นปัจจุบันสามารถนำประกอบการวางแผนพัฒนาการเกษตร หรือเกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตได้

8.3.4 การสำรวจ รายงานการเกิดภัยธรรมชาติควรมอบหมายให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ที่อยู่ในทุกหมู่บ้าน เป็นผู้ทำหน้าที่ในการสำรวจหรือประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านในการรายงานข้อมูลที่ตรงกันและตรงกับความเป็นจริง คณะกรรมการบริหารศูนย์นำข้อมูลดังกล่าวมอบให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

บทที่ 5

ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่

โจทย์ย่อย 2.1 ระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้เป็นในการปฏิบัติงานในพื้นที่ยังไม่ครบถ้วน ขาดคุณภาพ ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลในการใช้ประโยชน์และไม่เป็นระบบ ไม่มีระบบจัดเก็บข้อมูลในลักษณะบูรณาการ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความชำนาญในการใช้เครื่องมือ

2. สิ่งที่จะกลายเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. มีฐานข้อมูลที่ใช้เป็นที่มีคุณภาพ ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	1. มีข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร สถิติการเพาะปลูกและข้อมูลอื่นๆที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
2. การจัดเก็บข้อมูลเป็นระบบและมีการเผยแพร่เชื่อมโยงข้อมูลการใช้ประโยชน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2. มีข้อมูลด้านการเกษตรเผยแพร่และให้บริการแก่เกษตรกร องค์กรและหน่วยงานทางอินเทอร์เน็ต และอีเมล
3. บุคลากรมีความรู้ ทักษะในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์	3. มีการเชื่อมโยงเครือข่าย สามารถรับส่งข้อมูลเผยแพร่ข้อมูล ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ
4. มีการพัฒนาระบบการเชื่อมโยงข้อมูลและอุปกรณ์ที่สมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้	
5. มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศที่สามารถให้บริการได้ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ	

3. การดำเนินการ (Action)

3.1 สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้มีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะในเรื่องการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการรับส่ง อีเมล เพื่อใช้ประโยชน์ในการสืบค้นและให้บริการในด้านข้อมูลสารสนเทศ

3.2 ระดับจังหวัดกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ เพื่อติดต่อประสานข้อมูลและให้บริการข้อมูลสารสนเทศการเกษตร

3.3. สำนักงานเกษตรจังหวัด มีการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศ เช่น ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร สถิติการปลูกพืช ให้เป็นปัจจุบัน

3.4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ใช้ประโยชน์จากข้อมูลประกอบการวางแผนการส่งเสริมการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 มีการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่ายข้อมูล

4. ผลที่เกิด

จากการวางแผนพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศ โดยการพัฒนาบุคลากรระดับอำเภอและจังหวัด ให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระดับอำเภอและจังหวัดแต่ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากระดับอำเภอการใช้งานคอมพิวเตอร์ยังมีปัญหาที่ต้องในการติดตั้งอุปกรณ์โมเด็มและโทรศัพท์ แก๊ว ส่วนการพัฒนาฐานข้อมูลในระดับจังหวัดนั้น ได้ดำเนินการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน แต่ก็ยังไม่ครบถ้วนในด้านข้อมูลด้านการตลาดที่จะเชื่อมโยงกับอำเภอหรือเพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลนี้ในการวางแผนการผลิต จำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัด เป็นต้น ในส่วนของอำเภอยังไม่ใช้งานด้านข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีปัญหาในการใช้งานโทรศัพท์ การติดตั้งอุปกรณ์เชื่อมโยงเครือข่าย ขาดประสบการณ์

5. ผลลัพธ์

งานส่งเสริมการเกษตร มีความจำเป็นเพียงพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งบุคลากรและระบบข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งปัจจุบันมีความสำคัญต่องานส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง เจ้าของหน้าที่ต้องมีการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลเป้าหมายคือเกษตรกร โดยมีจุดประสงค์ เมื่อได้เกษตรกรมีฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน นำข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไปประกอบการตัดสินใจและพัฒนางานเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิต การปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและด้านการตลาดให้สามารถจำหน่ายผลผลิตสร้างรายได้มากขึ้น

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 ผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบข้อมูลสารสนเทศ ยังไม่ให้ความสำคัญกับงานข้อมูล และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านข้อมูลสารสนเทศเนื่องจากบางส่วน เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายที่จะเกิดจากการใช้งาน เช่น ค่าโทรศัพท์ ค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ตค่าบำรุงรักษาหรือค่าวัสดุคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้จำนวนจำกัด

6.1.2 เจ้าหน้าที่ผู้ขาดความรู้และทักษะในการบำรุงรักษาหรือการแก้ไขปัญหาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ซึ่งมีความสำคัญเช่นเดียวกับการใช้งานหรือการติดตั้งอุปกรณ์ส่งเสริมสำหรับคอมพิวเตอร์หรือการคิดถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายซึ่งต้องมีความรู้ควบคู่กับการใช้งาน

6.1.3 การปฏิบัติงานในด้านข้อมูลและสารสนเทศ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นความรู้เฉพาะด้านหรือเป็นความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ซึ่งจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะ ซึ่งเจ้าหน้าที่บางคนปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่องจึงทำให้ไม่เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

6.2 การแก้ไข

6.2.1 พัฒนาศูนย์กลางการให้มีความรู้ มีทักษะให้กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกระดับ

6.2.2 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายระดับจังหวัดและส่วนกลางได้อย่างเป็นระบบ และให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร ได้ตามความพึงพอใจของเกษตรกร

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 ทุกอำเภอมีเครื่องคอมพิวเตอร์ และติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเครือข่ายกับระดับจังหวัด

7.1.2 มีระบบการติดตามนิเทศงาน เพื่อขอคำแนะนำ จากผู้นิเทศที่มีความรู้ด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้การใช้คอมพิวเตอร์เท่าที่ควร

7.2.2 ขาดงบประมาณในการพัฒนาศูนย์กลางการให้มีความรู้และสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

ระบบข้อมูลสารสนเทศมีการพัฒนาให้สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัดส่วนเจ้าหน้าที่ควรได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกันไปด้วย ที่ผ่านมาได้รับการฝึกอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ให้กับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ แต่ก็ยังมีอีกจำนวนมากที่ต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเช่นกัน ส่วนการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรนั้น พบว่าระดับอำเภอยังใช้ประโยชน์น้อย

8.2 อภิปรายผล

จากการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม นั้นในประเด็นระบบข้อมูลสารสนเทศทุกระดับ ที่จะมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์คือการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในระดับอำเภอต้องให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร ได้นำไปพัฒนาระบบการผลิต การตลาด และอื่นๆตามสมควร ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ (2547) การดำเนินงานพัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้สามารถเชื่อมโยงกันได้ทุกระดับทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พัฒนาระบบฐานข้อมูลขององค์กรในระบบสารสนเทศ เพื่อใช้ในการบริหารและปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นศูนย์กลางในการบริการและให้ข้อมูลแก่เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 พัฒนาศูนย์กลางการให้มีความรู้ ทักษะ การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต การจัดเก็บข้อมูลด้านการเกษตร และการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์

8.3.2 พัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร งานสารบัญในระดับอำเภอและจังหวัดเพื่อลดการใช้วัสดุที่สิ้นเปลือง เช่น กระดาษ หันมาใช้ระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศจะทำให้ประหยัดงบประมาณทางราชการได้

8.3.3 เกษตรกรควรได้รับการบริการด้านข้อมูลสารสนเทศ ระบบข้อมูลด้านการเกษตร จากหน่วยงานราชการ เพื่อนำไปวางแผนประกอบการตัดสินใจเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร

โจทย์ย่อย 2.2. ระบบพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะความชำนาญ ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการฝึกอบรม เรียนรู้ในเรื่องต่างๆ แต่เดิมมีงบประมาณในการจัดฝึกอบรมฯ แต่ปัจจุบันงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรโดยตรงนั้นไม่มี ในส่วนที่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกอบรมนั้นมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นการจัดฝึกอบรมของส่วนกลางให้กับนักวิชาการระดับจังหวัด ส่วนระดับอำเภอนั้นมีเป็นบางโครงการที่เน้นหนักเท่านั้น ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้รับการพัฒนาด้านความรู้เท่าที่ควร จากการปรับเปลี่ยนบทบาทภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย เช่น บทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการ ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรหลักการวางแผน เป็นต้น สำหรับการเตรียมการเพื่อรองรับหลักสูตรการฝึกอบรม สำนักงานเกษตรจังหวัดได้ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามความต้องการในการฝึกไว้แล้ว ซึ่งจะสามารถวางแผนฝึกอบรมได้เมื่อมีงบประมาณสนับสนุน

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
ระดับจังหวัด	ระดับจังหวัด
1. จัดฝึกอบรมเข้ม (เข้าค่าย) ปีละ 1 ครั้ง เพื่อปลูกจิตสำนึกของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ	1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ธุรการ ได้รับการฝึกอบรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
2. จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เฉพาะกิจ ปีละ 3 ครั้ง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่	2. เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะกิจ อย่างน้อย 3 ครั้ง / ปี

ระดับอำเภอ	ระดับอำเภอ
1. จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน เพิ่มพูนวิสัยทัศน์และเพิ่มพูนความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2. จัดประชุมประจำสัปดาห์ เพื่อปรึกษาหารือแก้ไขปัญหอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และร่วมวางแผนการปฏิบัติงานประจำสัปดาห์	1. เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอได้ศึกษาดูงานด้านการเกษตร อย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี 2. สำนักงานเกษตรอำเภอมีการประชุมปรึกษาหารือ/วางแผนปฏิบัติงานประจำสัปดาห์

3. การดำเนินการ (Action)

การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ ทักษะ และมีทักษะ ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ ได้มีการสำรวจความต้องการในด้านการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร งานฝึกอบรมและเผยแพร่ สำนักงานเกษตรจังหวัดมีหน้าที่ในการดำเนินการและจัดทำแผนการฝึกอบรมตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ จากการสำรวจความต้องการฝึกอบรมสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการฝึกอบรมด้านการใช้คอมพิวเตอร์ รองลงมาต้องการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ สำนักงานเกษตรจังหวัด ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ดังนี้

3.1. จัดฝึกอบรมเกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานข้อมูลระดับอำเภอ และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด เรื่องการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นจำนวน 2 รุ่น 55 คน

3.2 สำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 4 จังหวัดขอนแก่น จัดฝึกอบรมหลักสูตรการปรับเปลี่ยนสายงานนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จำนวน 1 รุ่น 80 คน

3.3 ศึกษาฐานพื้นที่ต้นแบบ โครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตร ให้กับนักวิจัยจังหวัด ประกอบด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และผู้นำเกษตรกร จำนวน 40 คน โดยศึกษาดูงานประเด็นการบริหารจัดการเครือข่าย การแปรรูปสินค้าเกษตร กิจกรรมส่งเสริมอาชีพในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลก

3.4 การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ ให้กับนักวิจัยระดับจังหวัดและอำเภอ จำนวน 15 คน โดยใช้งบประมาณโครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

4. ผลที่เกิด

4.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัดและอำเภอ มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะ สามารถใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น เพื่องานส่งเสริมการเกษตรได้

4.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ ความเข้าใจ บทบาทภารกิจเพื่อปรับเปลี่ยนสายงานนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนการเสริมสร้างบุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ให้มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง

4.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ทีมวิจัยระดับจังหวัดและอำเภอ) ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน ในส่วนของอำเภอได้นำผลจากการศึกษาดูงานมาสรุปบทเรียนร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาเครือข่ายระดับตำบล

4.4 นักวิจัยระดับจังหวัดและอำเภอ ได้รับการพัฒนาเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรกระบวนการ และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การจัดเวทีเรียนรู้

5. ผลลัพธ์

5.1 สามารถติดต่อสื่อสารด้านเทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างจังหวัดและอำเภอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถปฏิบัติงานตามภารกิจ และบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

5.3 สร้างวิทยากรกระบวนการในระดับอำเภอเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายระดับตำบล

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 งบประมาณในการพัฒนาบุคลากรโดยตรงไม่มี จำเป็นต้องใช้งบประมาณส่วนอื่นที่สามารถดำเนินการได้ จึงทำให้การพัฒนาบุคลากรไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

6.1.2 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร ให้เกิดความรู้และทักษะความชำนาญ เฉพาะด้านในบางหลักสูตร ใช้เวลายาวนานหลายเดือน เป็นข้อจำกัดในการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติงานประจำ

6.2 การแก้ไข

6.2.1 ส่วนกลางควรจัดงบประมาณการพัฒนาบุคลากรให้ระดับจังหวัดดำเนินการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ

6.2.2 มีระบบการพัฒนาบุคลากรในระดับภูมิภาค ให้สามารถดำเนินการตามความต้องการและความเหมาะสมของพื้นที่

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 มีงบประมาณจากโครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตร” สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน แต่ไม่ครอบคลุมบุคลากรเป้าหมายที่กำหนดไว้

7.1.2 มีหน่วยงานภาคเอกชนให้บริการสถานที่จัดฝึกอบรมด้านคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ปัจจัยอุปสรรค

7.2.1 การพัฒนาบุคลากร ให้มีความก้าวหน้าหรือสนับสนุนตำแหน่งให้สูงขึ้น ยังไม่เป็นตามระบบเท่าที่ควร

7.2.2. แผนงานพัฒนาบุคลากรที่กำหนดไว้ ไม่ได้ดำเนินการตามแผน และไม่ครอบคลุมทุกสายงาน เนื่องจากขาดงบประมาณและมีภารกิจมาก

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การพัฒนาบุคลากรที่ผ่านมา มีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการของเจ้าหน้าที่ และได้วิเคราะห์ผลการสำรวจความต้องการดังกล่าวปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความต้องการฝึกอบรมด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์ รองลงมาได้แก่การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ เนื่องจากงบประมาณจำกัดจึงไม่สามารถดำเนินการได้ตามความต้องการของเจ้าหน้าที่

8.2 อภิปรายผล

การพัฒนาบุคลากร ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ด้วยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในทางปฏิบัติจังหวัดดำเนินการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ และใช้วิธีการประชุมพบปะของเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 จัดงบประมาณให้เพียงพอในการพัฒนาบุคลากรทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

8.3.2 การพัฒนาบุคลากรควรคำนึงถึงตัวบุคคลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

โจทย์ย่อย 2.3 ระบบติดตามผลและนิเทศที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

ระดับจังหวัด

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดทำแผนนิเทศงานและแจ้งแผนการนิเทศในวันประชุมเกษตรอำเภอ ประจำเดือน กำหนดวัน เวลา ที่ออกนิเทศงานที่ชัดเจน

2) จังหวัดออกนิเทศงาน ในสายที่รับผิดชอบ โดยมีการมอบหมายให้ติดตามงานโครงการที่สำคัญ งานนโยบาย งานส่งเสริมการเกษตรที่ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการ เช่น โครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ เป็นต้น

3) ผู้นิเทศงานยังขาดความเข้าใจ และขาดการประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการที่ติดตามนิเทศงาน ทำให้การนิเทศงานไม่ชัดเจน และขาดประสิทธิภาพ

4) การออกติดตามนิเทศงานของเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด โดยแบ่งออกเป็น 4 เขตส่งเสริม

ระดับอำเภอ

- 1) อำเภอแจ้งแผนการนิเทศงานในพื้นที่ปฏิบัติงาน โดยเกษตรอำเภอออกติดตามนิเทศงาน โครงการต่างๆ งานนโยบายตามระบบส่งเสริมการเกษตร ระดับตำบลอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง/ตำบล
- 2) ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เมื่อพบปัญหาขณะออกปฏิบัติงาน
- 3) ผอ.ศูนย์ฯ สรุปผลการนิเทศงานและรายงานผลการนิเทศงานในวันประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอประจำเดือน

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ระบบนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ	1. จังหวัดมีการจัดทีมนิเทศงาน
2. จัดเวทีเรียนรู้ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดประเด็นนิเทศงานร่วมกัน	2. ผู้นิเทศงานและผู้รับการนิเทศมีการกำหนดประเด็นนิเทศร่วมกัน
3. ประชุมคณะนิเทศงานเพื่อสร้างความเข้าใจระบบการนิเทศงานและประเด็นการนิเทศให้มีความเข้าใจและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3. มีการชี้แจงผลการนิเทศงานให้กับผู้รับการนิเทศและร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานและรายงานผลการนิเทศงานตามลำดับ

3. การดำเนินการ (Action)

ระดับจังหวัด

- สำนักงานเกษตรจังหวัดแจ้งแผนนิเทศงานประเด็นการนิเทศ และรายงานผลการนิเทศ ในวันประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน
- สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการทีมนิเทศงาน เพื่อร่วมหาแนวทางในการนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม ทบทวนนโยบาย แนวทาง วิธีการนิเทศงาน
- ผู้นิเทศงานให้ติดตามงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบไปพร้อมๆ กันกับการนิเทศงาน
- จังหวัดแบ่งสายการนิเทศงานออกเป็น 4 เขตส่งเสริมแต่ละเขตประกอบด้วยนักวิชาการทุกกลุ่ม / ฝ่ายรับผิดชอบเขตละ 5 – 6 อำเภอ

ระดับอำเภอ

- เกษตรอำเภอออกนิเทศงาน โครงการต่างๆ ตามนโยบาย และระบบการนิเทศ อย่างน้อยตำบลละ 1 ครั้งต่อเดือน

- ให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศงานแก่ ศูนย์ฯ และช่วยแก้ไขปัญหาในระหว่างการนิเทศ
- อำเภอรวบรวมผลการนิเทศงานระดับอำเภอและรายงานผลให้จังหวัดทราบทุกเดือน ประเด็นการนิเทศงาน ระดับจังหวัดและอำเภอประกอบด้วย
 - งานนโยบายที่สำคัญ เช่น โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน
 - นิเทศงานในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร
 - จัดประชุมคณะนิเทศ เพื่อชี้แจงประเด็นนิเทศ และทำความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกัน ก่อนออกนิเทศงานตามที่รับมอบหมายแต่ละเขตส่งเสริม

4. ผลที่เกิด

ระบบการนิเทศงาน ตามระบบส่งเสริมการเกษตร ระดับจังหวัดมีการแบ่งออกเป็น 4 เขต ส่งเสริมแต่ละเขตประกอบด้วยนักวิชาการทุกกลุ่ม/ฝ่าย รับผิดชอบ 5-6 อำเภอ/ทีม มีการชี้แจงประเด็นการนิเทศโดยเน้นโครงการที่สำคัญ เช่น โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนเป็นต้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว ไม่สามารถออกนิเทศงานได้ทั่วถึงทุกอำเภอ จึงมอบหมายให้คณะนิเทศงานดำเนินการนิเทศงานให้ครบทุกอำเภอ หลังจากนิเทศงานให้ชี้แจงผลการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศลงบันทึกเป็นหลักฐานรายงานผลการนิเทศในภาพรวมของจังหวัดในวันประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน

5. ผลลัพธ์

จากการติดตามนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด เน้นโครงการ/กิจกรรมที่สำคัญ โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ การดำเนินการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศูนย์ส่งเสริมการผลิตข้าวชุมชน พบว่าการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวมีปัญหาอุปสรรคต้องการได้การแก้ไข ทั้งด้านการบริหารจัดการ โครงการ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่โครงการ ดังนั้นระบบการติดตามนิเทศงาน ยังสมควรที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาระบบให้อื้ออำนวยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

คณะนิเทศงานไม่สามารถออกนิเทศงานครบทีมในแต่ละเขตส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากมีการปฏิบัติงานเร่งด่วน การฝึกอบรม สัมมนา ของแต่ละกิจกรรมโครงการที่รับผิดชอบ จึงเป็นปัญหาในด้านการออกนิเทศงานเป็นทีมพร้อมกันทุกคน

6.2 การแก้ไข

ผู้บริหารทุกระดับความให้ความสำคัญในการดำเนินการตามระบบติดตามนิเทศงาน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ และให้คำแนะนำการปฏิบัติงานในพื้นที่

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

ระบบการนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร เป็นระบบที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคุ้นเคยและมีการพัฒนาตามสถานการณ์มาโดยตลอด ดังนั้น การพัฒนาระบบการนิเทศงานจึงเป็นไปได้อย่างสะดวก และมีความเข้าใจในทางปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับจะ ใช้วิธีการอย่างไรให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

7.2 ปัจจัยอุปสรรค

การออกนิเทศงานจำเป็นต้องใช้พาหนะเดินทาง โดยเดินทางเป็นคณะออกนิเทศงานตามอำเภอต่างๆ แต่ไม่อาจปฏิบัติงานได้ครบทุกอำเภอและเพื่อความสะดวกค่าใช้จ่ายในการเดินทางจึงมีความจำเป็น ต้องใช้พาหนะก่อนข้างจำกัดประกอบกับในการรับผิดชอบดูแลรักษารถยนต์ของราชการมอบหมายให้หัวหน้ากลุ่ม/ฝ่ายเป็นผู้ดูแล ซึ่งหากหัวหน้ากลุ่ม/ฝ่ายมีความจำเป็นต้องใช้รถยนต์หรือไม่ได้ไปร่วมนิเทศด้วย ผู้ร่วมทีมหรือคณะนิเทศก็จะไม่มีพาหนะเดินทาง

8. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

ผลจากการจัดเวทีเรียนรู้ระดับจังหวัด โดยมีทีมวิจัยและผู้นำชุมชนเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการโครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” เพื่อค้นหารูปแบบระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น สำหรับระบบการติดตามนิเทศงาน มีแนวทางดำเนินการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้รับการนิเทศและผู้นิเทศงาน จากการนำรูปแบบระบบนิเทศงานดังกล่าวไปดำเนินการในพื้นที่พบว่าระดับจังหวัดยังให้ความสำคัญน้อยกับการนำวิธีการไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นการติดตามนิเทศงานโครงการที่สำคัญ

8.2 อภิปรายผล

ระบบการติดตามนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร ตามระบบส่งเสริมการเกษตรยังมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในทุกระดับ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะในปัจจุบัน เช่น การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร โดยมีเป้าหมายเกษตรกรซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมายในงานส่งเสริมการเกษตร ได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในขณะเดียวกันการติดตามนิเทศต้องได้รับการสนับสนุน อำนวยความสะดวกแก่ผู้ออกปฏิบัติงาน เพื่อให้ทำงานมีประสิทธิภาพ

8.3 ข้อเสนอแนะ

1. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติงานในระดับจังหวัดเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรให้เกิดความชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สนับสนุนอำนาจความสะดวกในการออกปฏิบัติงาน ในการติดตามนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ

3. ให้ความสำคัญกับระบบติดตามนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรทุกระดับ

ไต่ถ้อยย่อ 2.4 ระบบประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการเกษตร มีรายได้เพิ่มและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ให้บริการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อทราบว่าการปฏิบัติงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดในการปฏิบัติงานตามนโยบาย และเกิดประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด และนำผลการประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไข ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อไป

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. มีระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ปฏิบัติงาน	1. มีระบบการประเมินผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่
2. เป็นการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดและหลักเกณฑ์การประเมินผลร่วมกัน	2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความพึงพอใจในการจัดระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

3. การดำเนินการ (Action)

การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในทางปฏิบัติได้ดำเนินการตามระเบียบของทางราชการกล่าวคือ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานรายบุคคลจำนวน 2 ครั้งในรอบ 1 ปี ระหว่างเดือนตุลาคม – มีนาคม และช่วงเดือนเมษายน – กันยายน การประเมินผลการปฏิบัติงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการพิจารณาความดีความชอบในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

วิธีการปฏิบัติ

ระดับจังหวัด

แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานประกอบด้วย เกษตรจังหวัด เป็นประธานกรรมการ หัวหน้ากลุ่มงาน หัวหน้านักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตร เป็นกรรมการและหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นกรรมการ และเลขานุการ

ระดับอำเภอ

เกษตรอำเภอทำหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ แล้วเสนอผ่านนายอำเภอให้ความเห็นชอบและเสนอจังหวัดดำเนินการพิจารณาในภาพรวมทั้งจังหวัด

4. ผลที่เกิด

การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อทราบความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานให้กำหนดตัวชี้วัดในด้านระบบการบริหารจัดการและผลการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ผู้รับการประเมินและผู้ประเมินร่วมกันกำหนดประเด็นตัวชี้วัดการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลในระดับพื้นที่ นำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงระบบงาน การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในลักษณะการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดการปฏิบัติงานและดำเนินการแบบมีส่วนร่วม ยังไม่มีการดำเนินการในทางปฏิบัติที่ชัดเจน ยังเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่เป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบราชการ

5. ผลลัพธ์

การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจในการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ทั้งระดับอำเภอและจังหวัด สำหรับระดับจังหวัดจะดำเนินการในรูปของคณะกรรมการพิจารณาความดีความชอบให้กับเจ้าหน้าที่ ส่วนการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรนั้น ยังไม่ได้ดำเนินการ

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ ยังยึดระเบียบการปฏิบัติตามราชการซึ่งทำการกำหนดมาจากส่วนกลางโดยกรมส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะการกำหนดโควตาเงินเดือนหรือการพิจารณาความดีความชอบ ซึ่งมีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดสรรให้กับเจ้าหน้าที่แต่ถูกกำหนดด้วยเกณฑ์โควตาจำนวนคน จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่บางส่วนกำหนด สำหรับการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมนั้น ยังไม่มีการดำเนินการ

6.2 การแก้ไข

1. ให้ความสำคัญการนัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับจังหวัดในการกำหนดรูปแบบการประเมินผลงานของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ
2. คัดเลือกเจ้าหน้าที่ทุกระดับทั้งระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อยกร่างตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์
3. นำผลการจัดทำตัวชี้วัดแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปปฏิบัติในพื้นที่

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 ผู้บริหารให้ความสำคัญในการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

7.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ มีบุคลากรทุกสายการปฏิบัติงานตามระบบของราชการสามารถเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ในการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ครอบคลุมทุกสายงาน

7.2.3 เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและอำเภอ เคยมีประสบการณ์ในการจัดทำตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มาก่อน

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 ขาดแรงหนุนที่จะดำเนินการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

7.2.2 การนำผลการจัดทำตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อย่างแท้จริงและสามารถดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยความจริง

8. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีปัจจัยที่ส่งผลให้ดำเนินการอย่างจริงจังคือ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการประเมินผลงาน และดำเนินการอย่างจริงจังตามขั้นตอน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ จากผลการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อหาแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่าควรต้องมีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและอำเภอ แต่ในช่วงการดำเนินการวิจัยนี้ยังไม่ได้นำผลการศึกษาไปดำเนินการอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามได้มีการค้นหาแนวทางดังกล่าวเพื่อเป็นข้อมูลที่จะดำเนินการต่อไป

8.2 อภิปรายผล

การดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ไม่สามารถนำผลจากการสัมมนาไปดำเนินการได้ แต่ก็ได้แนวทางในการปฏิบัติให้เกิดผลได้ เนื่องจากการดำเนินการในพื้นที่วิจัยเพียงอำเภอเดียว (พุทไธสง) ย่อมไม่เกิดผลและเป็นแรงกระตุ้นให้นำผลไปปฏิบัติอย่างแท้จริง หากมีการดำเนินการระดับจังหวัด ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญย่อมเกิดผลในทางปฏิบัติได้

8.3 ข้อเสนอแนะ

เห็นควรดำเนินการตามแนวทางการแก้ไขให้เกิดผลทุกระดับ

โจทย์ย่อย 2.5 ระบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร มีความสำคัญอย่างยิ่งกับเกษตรกร เพื่อให้ทราบถึงงานส่งเสริมการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ให้มีความเข้าใจในการร่วมดำเนินการ โครงการกิจกรรมต่างๆ และเพื่อทราบข่าวสารด้านการเกษตรที่มีประโยชน์ต่อการวางแผนการผลิตของเกษตรกร มีการประชาสัมพันธ์งาน ส่งเสริมการเกษตร ตามช่องทางต่างๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว การจัดทำเอกสารคำแนะนำ เป็นต้น แต่ไม่มีจุดเน้นกิจกรรม / โครงการที่สำคัญและขาดความต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์

ด้านการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร เช่นระบบข้อมูลข่าวสารนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ล่าช้า ขาดอุปกรณ์ในการส่งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ทำให้การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่เข้าใจกัน โครงการสำคัญต่างๆเกษตรกรยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสาร ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ขาดการบำรุงรักษาและไม่มีค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงเมื่อเกิดการชำรุด ไม่สามารถใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ประชาสัมพันธ์โครงการเน้นหนัก ให้บุคคลเป้าหมายรับทราบอย่างทั่วถึง	1. เกษตรกรได้รับความรู้และความเข้าใจงานโครงการส่งเสริมการเกษตรและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน
2. มีการประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมการเกษตรหลายช่องทางอย่างต่อเนื่อง	2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร
3. สนับสนุนงบประมาณงานประชาสัมพันธ์เผยแพร่อย่างเพียงพอ	3. มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารการเกษตรทางสื่อประเภทต่างๆ
	4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนประชาสัมพันธ์และกำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ระดับจังหวัดและอำเภอ

3. การดำเนินการ (Action)

การประชาสัมพันธ์โครงการกิจกรรมที่สำคัญในส่วนของสำนักงานเกษตรจังหวัดได้ดำเนินการ มีดังนี้

3.1 จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เน้นหนักกิจกรรม/โครงการที่สำคัญ เช่น การประชาสัมพันธ์โครงการจดทะเบียนเกษตรกร โครงการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ และโครงการรณรงค์โกลบคอปางข้าวเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น

3.2 การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรทางสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นทุกสถานี เมื่อมีกิจกรรมโครงการที่สำคัญ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องเกษตรกร ได้รับทราบ ซึ่งเป็นช่องทางที่เกษตรกรจะได้รับทราบข่าวอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

3.3 การประชาสัมพันธ์ทางหนังสือพิมพ์ เพื่อให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปทราบถึงข่าวสารการดำเนินงานด้านงานส่งเสริมการเกษตร และให้เห็นถึงความสำคัญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมถึงข่าวสารความรู้ด้านการเกษตรด้วย

3.4 ในระดับพื้นที่ได้เน้นหนักการประชาสัมพันธ์โครงการที่สำคัญคือการจดทะเบียนเกษตรกร โดยจัดทำแผ่นปลิวประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ได้มอบหมายให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ด้วยด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ มีหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง เน้นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ให้ชุมชนเข้าใจและมาใช้บริการ

4. ผลที่เกิด

4.1 เกษตรกรในพื้นที่ ได้รับข่าวสารความรู้ด้านการเกษตรด้วยความรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์

4.2 หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของงานส่งเสริมการเกษตร และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานในลักษณะบูรณาการ

4.3 ชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตร เช่น คณะกรรมการบริหารศูนย์มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยประชาสัมพันธ์และประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

5. ผลลัพธ์

5.1 เกษตรกรได้รับการพัฒนาด้านอาชีพการเกษตร จากการได้รับข้อมูลข่าวสารไปประกอบการวางแผนพัฒนาการเกษตร และนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์

5.2 เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่เห็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างจริงจัง และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างแท้จริง

6. ปัญหาอุปสรรค และการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ และประสบการณ์ในด้านการประชาสัมพันธ์ และการวางแผนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

6.1.2 ขาดเครื่องมืออุปกรณ์สื่อ โสตเพื่อใช้ในงานประชาสัมพันธ์ เช่น เครื่องขยายเสียง วีดีโอ ฯลฯ

6.1.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญในการติดต่อประสานงานกับสื่อต่างๆ น้อย

6.2 การแก้ไข

6.2.1 จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนางานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับเจ้าหน้าที่

6.2.2 จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

6.2.3 จัดงบประมาณในการจัดหาสื่อ โสต เพื่อใช้ในงานประชาสัมพันธ์

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่ (MU.) ร่วมดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้านอาชีพการเกษตรในลักษณะบูรณาการ

7.1.2 องค์กรท้องถิ่น (อบต.) ให้การสนับสนุนงานประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตร

7.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.2.1 ขาดการร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับสื่อต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

7.2.2 ในระดับพื้นที่ยังไม่สะดวกในการติดต่อประสานงานกับสื่อเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

8. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

การดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ด้านงานส่งเสริมการเกษตร มีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลให้งานประชาสัมพันธ์ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่น ด้านตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน สื่อต่างๆเช่น หนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุท้องถิ่นที่จะเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงบุคคลเป้าหมาย หรือเกษตรกร ได้อย่างรวดเร็วและฉับไว ด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ยังขาดความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ และขาดความมั่นใจ และขาดความต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร และการประชาสัมพันธ์งานโครงการเน้นหนักเพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข่าวสารและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน หรือเข้าร่วมโครงการต่างๆ

8.2 อภิปรายผล

การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร ต้องดำเนินการในทุกระดับ มีความต่อเนื่องใช้สื่อช่องทางในทุกๆ ด้าน การประชาสัมพันธ์ในระดับพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้บุคคลเป้าหมายได้ทราบข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร มีการประชาสัมพันธ์โครงการที่มีความสำคัญเน้นหนัก เพื่อให้เกษตรกรได้รับทราบ ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมโครงการ รูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดให้ความสนใจคือการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการให้ทั่วถึง

8.3 ข้อเสนอแนะ

8.3.1 พัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรทุกระดับ

8.3.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อต่างๆ เพื่อประสานความร่วมมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

8.3.3 สนับสนุนสื่อ โสต ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับงานส่งเสริมการเกษตร

8.3.4 ในระดับพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับชุมชน ในการมีส่วนร่วมเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่

8.3.5 ให้ความสำคัญในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรเน้นหนัก หรือ โครงการสำคัญทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

8.3.6 แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ
แนวทางการปฏิบัติ

- 1) ให้ความสำคัญกับงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรทุกระดับ
- 2) จัดสัมมนาเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับอำเภอ และร่วมวางแผนการประชาสัมพันธ์ให้มีความต่อเนื่อง และมีระบบที่ดี
- 3) ควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์งานนโยบาย และงานโครงการสำคัญทุกระดับ และมีการประชาสัมพันธ์ทุกช่องทาง และกำหนดระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร
- 4) เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร เช่นคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ผู้นำชุมชน กลุ่มกิจกรรมเครือข่าย
- 5) งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่จังหวัดแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ มีหน้าที่ในการวางแผนงานด้านการประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ทุกช่องทางเช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง จดหมายข่าว การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ที่ผ่านมากเกษตรกรไม่ค่อยได้รับข่าวสารด้านการเกษตรเท่าที่ควร

โจทย์ย่อย 2.6 ระบบการสนับสนุนแผนชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินการวิจัย

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ผ่านมา ขาดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ชี้แนะ ใช้เวลาค่อนข้างจำกัด แผนที่ได้จึงไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน

2. สิ่งที่จะควรจะเป็นและการวัด

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. แผนชุมชนที่จัดทำขึ้น ชุมชนสามารถนำไปดำเนินการได้โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ หรือองค์กรต่างๆ อาจจะดำเนินการในรูปของกลุ่มเครือข่าย กิจกรรม จากการพึ่งพาตนเองของชุมชน	1. มีการนำแผนชุมชนไปดำเนินการ โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง
2. แผนชุมชนที่จัดทำขึ้นเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือองค์กรที่จะให้การสนับสนุน เป็นประโยชน์แก่ชุมชน โดยรวม และตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง	2. มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนชุมชนไปวางแผนและให้การสนับสนุน 3. แผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน ชุมชนได้ดำเนินการ ในรูปของกองทุนและมีการบริหารจัดการ โดยชุมชนเอง

3. การดำเนินการ (Action)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่และชุมชน ให้สามารถบริหารจัดการและวางแผนการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่จะแก้วิกฤตแบบองค์รวม ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชน ให้สามารถพัฒนาตนเอง โดยร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินงานตามโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (Capacity Building For Sustainable Agriculture) ดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542-2544 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง โดยสนับสนุนส่งเสริมในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อวางแผนการจัดการกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน รวมทั้งขีดความสามารถของชุมชนในด้านการประสานกับแหล่งทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและอื่นๆ ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในด้านความรู้ ทักษะในการทำงานกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้นำชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนของแต่ละหมู่บ้านมาเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบล สำหรับพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คืออำเภอยางชุมน้อย ซึ่งได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน จำนวน 6 ตำบล ยกเว้นตำบลบ้านเป้าที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว แต่ได้ใช้เวทีเรียนรู้โครงการวิจัยระบบส่งเสริมการเกษตร เป็นเวทีในการเรียนรู้ร่วมกันตามกระบวนการของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนจากการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว พบว่าผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวที เกิดการเรียนรู้ร่วมกันหรือเกิดการพัฒนาศักยภาพ สร้างวิสัยทัศน์ และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองของชุมชน ผลของกระบวนการเรียนรู้จึงเกิดแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ที่ร่วมคิด ร่วมทำ เป็นการรวบรวมข้อมูลของชุมชน มาจัดเป็นหมวดหมู่

แล้วนำมาวิเคราะห์ สาเหตุ ปัญหาที่ชุมชนต้องแก้ไข และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

4. ผลที่เกิด

ผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ เกิดแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน การนำแผน ไปสู่การปฏิบัติดำเนินการ 2 แนวทางดังนี้

4.1 ชุมชนนำแผนไปปฏิบัติ หลังจากจัดกระบวนการเรียนรู้เวทีระดับตำบลสิ่งที่ผู้นำได้เรียนรู้คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ทำให้ผู้นำมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแล้วนำแผนชุมชนมาพิจารณากิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ กรณีตำบลพุทไธสง เปิดโอกาสให้ชุมชนได้สมัครเข้าร่วมกิจกรรม โดยสมัครเป็นสมาชิกกิจกรรมตามความต้องการ บางกิจกรรมมีการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อเป็นทุนในการดำเนินการ สำหรับวิธีการจัดการนั้นดำเนินการในลักษณะเครือข่ายระดับตำบล กิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มปลูกผักปลอดพิษจากสารพิษ กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น สำหรับแผนงาน โครงการที่ดำเนินการบริหารจัดการ โดยชุมชน

4.2 นำเสนอแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ชุมชนได้ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนแล้ว ได้นำแผนเสนอองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนด้านแผนส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล แผนชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจาก อบต. นั้น สมาชิกอบต. ที่เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ในระดับตำบลจะมีส่วนช่วยผลักดันให้ได้รับการสนับสนุน เพราะมีความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้และการได้มาซึ่งแผนชุมชนอย่างแท้จริง เช่น โรงสีข้าวชุมชน โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ป้อนแม่ค เป็นต้น

ขั้นตอนการเสนอแผนผ่าน อบต. มีดังนี้

- 1) นำแผนพัฒนาระดับตำบลมาพิจารณากิจกรรมโครงการที่จะดำเนินการ โดยผ่านเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน
- 2) นำเสนอแผนงาน โครงการที่ผ่านเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เข้าสู่การพิจารณาที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาอนุมัติแผนงานโครงการ และสนับสนุนงบประมาณ

5. ผลลัพธ์

แผนชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐองค์กรท้องถิ่น ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

6. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

6.1 ปัญหาอุปสรรค

6.1.1 การเสนอโครงการกิจกรรม ให้องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุน มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ กล่าวคือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนและการสนับสนุนแผนที่เกิดจากความต้องการของชุมชน สมาชิก อบต. ต้องมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือเข้าร่วมเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนแผนของชุมชน

6.1.2 กระบวนการเรียนรู้เวทีระดับตำบลที่ผ่านมา ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการนำเสนอแผนงานโครงการให้กับหน่วยงานจึงไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

6.2 การแก้ไข

6.2.1 กระบวนการเรียนรู้ระดับตำบล ในส่วนของผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวทีควรประกอบด้วยทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรวมถึงสมาชิก อบต.

6.2.2 สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ควรเข้าร่วมเวทีเรียนรู้เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำตามกระบวนการเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชน

7. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7.1 ปัจจัยสนับสนุน

7.1.1 การประสานงานกับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบล จะทำให้เห็นความสำคัญของแผนงานโครงการที่ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ และเป็นแผนที่ชุมชนมีความต้องการอย่างแท้จริง

7.1.2 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมีบทบาทในการนำเสนอแผนชุมชนให้กับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องดังนั้นคณะกรรมการต้องมีความเข้าใจขั้นตอนหรือช่องทางเสนอแผนให้ได้รับการสนับสนุน

7.1.3 กองทุนหมู่บ้านเป็นช่องทางหนึ่งที่ชุมชนสามารถนำแผนงาน โครงการเสนอขอรับการสนับสนุนเนื่องจากเป็นแผนที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมจัดทำแผนงานนั้นต้องสามารถแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนได้ และเป็นโอกาสดีของชุมชนได้นำแผนไปสู่การสนับสนุนโดยการบริหารจัดการโดยชุมชน

8. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

8.1 สรุป

แผนชุมชนที่จัดทำขึ้นมีความจำเป็นต้องให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ปัจจัยการผลิต และด้านอื่นๆ และต้องตรงกับความต้องการของชุมชนแผนชุมชนที่ดีต้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง การสนับสนุนแผนชุมชนควรเป็นลักษณะการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

การบริหารศูนย์ฯมีหน้าที่ในการนำแผนชุมชนเสนอขอรับการสนับสนุน เช่น ขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ส่วนหน่วยงานราชการต้องนำแผนชุมชนนั้นไปวางแผนและให้การสนับสนุน

8.2 อภิปรายผล

แผนชุมชนจะได้รับการสนับสนุน มีปัจจัยหลายประการเริ่มตั้งแต่การจัดเวทีเรียนรู้ การคัดเลือกผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวที การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรชาวบ้าน เห็นความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการสนับสนุนแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการได้ 2 แนวทางคือ ชุมชนนำแผนไปปฏิบัติโดยผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ระดับตำบล องค์กรท้องถิ่น อบต. หน่วยงานราชการให้การสนับสนุนแผนชุมชนตรงกับความต้องการของชุมชน

8.3 ข้อเสนอแนะ

แผนชุมชนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถให้การสนับสนุนได้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นแผนที่สามารถแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพคือ

- การคัดเลือกผู้นำชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้คัดเลือก และที่มีความพร้อมเสียสละ
- ผู้นำชุมชนเข้าร่วมเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ และการสร้างวิสัยทัศน์ กำหนดแนวทางการพัฒนาโดยชุมชน

- เจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรท้องถิ่น เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ในฐานะเป็นวิทยากรกระบวนการ และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย “ต้นแบบระบบเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” แบ่งเป็น 2 ระบบคือ ระบบการทำงานในพื้นที่และระบบการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีดังนี้

ก. ระบบการทำงานในพื้นที่

1. ศูนย์จะมีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

1.1 กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

1.1.1 การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรออกประชุมชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้ทุกหมู่บ้าน และให้ชุมชนพิจารณาคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ต้องเป็นผู้ที่เสียสละ ซื่อสัตย์ ชุมชนให้การยอมรับ

1.1.2 คณะกรรมการบริหารศูนย์ มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่และให้ความร่วมมือช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์

1.1.3 ศูนย์เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (MU.) เพื่อให้บริการและแก้ปัญหาตามความต้องการของเกษตรกร

1.2 กระบวนการได้มาของแผนชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ หลังจากที่ผ่านมากระบวนการคัดเลือกผู้นำชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้คัดเลือกหมู่บ้านละ 3 – 5 คนเข้าร่วมเวทีระดับตำบลเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน 5 ครั้งเวทีศึกษาดูงานและเวทีประชาพิจารณ์ สรุปขั้นตอนได้ดังนี้คือ

เวทีที่ 1 สร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่า และศึกษาข้อมูลชุมชน

เวทีที่ 2 นำเสนอข้อมูลศักยภาพวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนกำหนดปัญหาภายในชุมชน การเก็บข้อมูลบัญชีรายรับ-จ่ายในชุมชน

เวทีศึกษาดูงาน แยกกลุ่มย่อยศึกษาและศึกษารวมกัน

เวทีที่ 3 นำเสนอประสบการณ์ศึกษาดูงานนำเสนอบัญชีรายรับ-จ่ายของชุมชน กำหนดความไฝ่ฝันของชุมชน (วิสัยทัศน์)

เวทีที่ 4 กำหนดมาตรการ นโยบาย แนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชน นำเสนอการจัดระบบใหม่ในชุมชน

เวทีที่ 5 สรุปทำแผน สรุปแนวทางพัฒนาแผน (สภาผู้นำ)

เวทีที่ 6 เวทีประชาพิจารณ์ ทำในหมู่บ้าน ทำเวทีรวม เสนอแผน และนำแผนเข้าสู่เวทีประชาพิจารณ์ระดับตำบล

1.3 การให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1.3.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์ จะมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์ และเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวกลางในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกิดความสะดวกในการบริการของศูนย์

1.3.2 ศูนย์มีแผนการปฏิบัติงานในการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามความต้องการของเกษตรกร อย่างแท้จริงและประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ เพื่อแก้ปัญหาและให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่

1.4 เครือข่ายการเรียนรู้

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เกิดจากผู้นำชุมชนที่ผ่านการร่วมเวทีเรียนรู้ตามกระบวนการของ UNDP ร่วมกันสร้างเวทีเรียนรู้ ตามความต้องการของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคล กลุ่มกิจกรรม และระหว่างชุมชนต่อชุมชน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้คือ

1.4.1 ผู้นำมีความสามารถหรือมีบทบาทในการรวมกลุ่ม นำองค์ความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมเวทีดังกล่าวซึ่งเป็นทุนเดิมที่มีอยู่ชุมชนให้ความศรัทธาและยอมรับและเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม

1.4.2 ความมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของผู้นำชุมชน จากการเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบลมีส่วนช่วยในการสร้างเวทีเครือข่ายให้เกิดขึ้นและมีความต่อเนื่อง และทำให้ผู้นำมีความพึงพอใจที่ได้มาพบกันและร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเครือข่าย

1.4.3 การจัดเวทีเครือข่ายที่มีความต่อเนื่อง หรือจัดเวทีเป็นประจำทุกเดือนมีการกำหนดวัน เวลาที่แน่นอน เช่น ตำบลพุทไธสง มีความจัดเวทีเครือข่ายระดับตำบลทุกวันที่ 9 ของเดือน เป็นต้น ทำให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้นำเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่าย

1.4.4 การนำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมหรือแผนแม่บทชุมชน ที่เกิดจากเวทีเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นหรือการนำแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริงตรงกับความต้องการของชุมชน

1.4.5 สมาชิกเครือข่ายเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

1.4.6 กลุ่มองค์กรท้องถิ่น สถาบันศาสนา เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และเป็นทางการ เช่น ผู้นำหมู่บ้าน สมาชิก อบต. พระสงฆ์นักพัฒนา และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้การสนับสนุนการจัดเวทีเครือข่าย เช่น สถานที่ อาหารกลางวัน ให้คำแนะนำ ในฐานะเป็นที่ปรึกษาเครือข่าย

2. กระบวนการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่

2.1 กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่

2.1.1 ปฏิบัติงานเป็นทีม โดยจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 จัดทำแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีตามความต้องการของชุมชน และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและดำเนินการตามแผนที่วางไว้

2.1.3 จัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาวางแผนการปฏิบัติงานรับทราบปัญหาของเกษตรกรและหาแนวทางแก้ไขตามความต้องการของเกษตรกร

2.1.4 จัดทำข้อมูลพื้นฐานการเกษตร เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเกษตร

2.1.5 รายงานผลการเกิดภัยธรรมชาติโดยมีคณะกรรมการบริหารศูนย์ซึ่งเป็นตัวแทนอยู่ทุกหมู่บ้านเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านในการรวบรวมข้อมูลและรายงานผ่านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

2.2 บทบาทของเจ้าหน้าที่

2.2.1 เป็นวิทยากรกระบวนการ มีความสามารถจัดเวทีเรียนรู้ เวทีชาวบ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ประสานงานของเกษตรกร สามารถให้คำปรึกษาให้กับเกษตรกร โดยเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหา ตามความต้องการของเกษตรกร

2.2.3 เป็นผู้มีความชำนาญเฉพาะเรื่องอย่างน้อย 1 เรื่องเพื่อแก้ปัญหาหรือให้คำแนะนำเกษตรกรในพื้นที่

ข. ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงาน

1. ระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

ระดับจังหวัดและอำเภอ กำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ เพื่อติดต่อประสานข้อมูลและให้บริการข้อมูลสารสนเทศการเกษตร ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร สถิติการปลูกพืชให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการวางแผนการเกษตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งระดับอำเภอและจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่ายข้อมูล สำหรับเจ้าหน้าที่ควรมีการพัฒนาทุกระดับให้มีความรู้ ทักษะในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระบบพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาบุคลากรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ ต้องมีการสำรวจความต้องการในการฝึกอบรม แล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากร โดยจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการ เสนอของบประมาณดำเนินการ จากผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการฝึกอบรมด้านการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและอีเมล ลำดับรองลงมาได้แก่การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ

3. ระบบการติดตามผลและนิเทศที่มีประสิทธิภาพ

ระดับจังหวัดมีการแบ่งออกเป็น 4 เขต แต่ละเขตประกอบด้วยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร รับผิดชอบ เขตละ 5 – 6 คน ออกนิเทศงานโดยเน้นโครงการที่สำคัญที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ก่อนกานิเทศงานได้มีการชี้แจงประเด็นนิเทศงานให้ทีมนิเทศมีความเข้าใจหลังจากนิเทศงานต้องชี้แจงผลการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศได้ทราบ และสรุปผลเพื่อรายงานในวันประชุมประจำเดือนเกษตรอำเภอ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการนิเทศงานนั้นระดับจังหวัดคือ ไม่สามารถออกนิเทศตามแผนได้เนื่องจากมีภารกิจมากขาดความพร้อมในระบบการทำงานเป็นทีม ควรได้รับการสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการเดินทางออกติดตามนิเทศงานตามแผนที่กำหนดไว้

4. ระบบการประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพ

การติดตามประเมินผล หมายถึง การติดตามงานนักวิชาการผู้รับผิดชอบโครงการระดับจังหวัด ส่วนการประเมินผลเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่การติดตามงานโครงการระดับจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการจะออกติดตามงานโครงการที่รับผิดชอบ เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ดำเนินการในแต่ละพื้นที่ บางครั้งได้มีการติดตามควบคู่ไปกับการนิเทศงาน ในส่วนโครงการที่มีพื้นที่ดำเนินการหลายพื้นที่ ทีมนิเทศงานประจำเขตต่างๆ จะนำปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการแจ้งให้ผู้รับผิดชอบทราบ เพื่อหาทางแก้ไขต่อไปการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดมีคณะกรรมการพิจารณาผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนระดับอำเภอเกษตรอำเภอจะเป็นผู้ที่พิจารณาผลการปฏิบัติงานแล้วเสนอผ่านความเห็นชอบของนายอำเภอ นำเสนอคณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาผลการปฏิบัติงานในภาพรวม ในส่วนของตัวชี้วัดการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม นั้น ยังไม่มีการดำเนินการ

5. การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

ระดับจังหวัด มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร โดยมีหน้าที่จัดทำข่าวสารด้านการเกษตร ติดต่อประสานงานกับสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์เพื่อประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร และการประชาสัมพันธ์เน้นหนักโครงการที่สำคัญ เช่น โครงการจดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี การณรงค์เผ่าฟางข้าวในนาข้าว จัดทำแผ่นปลิวเอกสารแจกจ่ายคำแนะนำต่างๆ ระดับอำเภอ จัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนศูนย์บริการฯ การประชาสัมพันธ์ในระดับพื้นที่จำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์เน้นหนักเพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข่าวสารและความร่วมมือในการปฏิบัติงาน หรือเข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและประสานงานกับสื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร

6. การสนับสนุนแผนของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

แผนชุมชนที่ได้จากการผ่านกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดทำเวทีระดับตำบลมีผู้นำชุมชนจากทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ เป็นแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่ต้องสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง การนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทางดังนี้

1) ชุมชนนำแผนไปปฏิบัติ จากการสร้างเวทีเครือข่ายการเรียนรู้โดยนำแผนชุมชนมาพิจารณา กิจกรรมที่มีความเร่งด่วน และชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินการเองได้โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนงบประมาณจากทางราชการในระยะแรก เช่น ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักชีวภาพ การปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ การเลี้ยงสุกรและเปิดตลาดค้าและจำหน่ายในตำบล เป็นต้น

2) นำเสนอแผนชุมชนให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ เพื่อให้การสนับสนุน โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนแผนคือ สมาชิก อบต. ต้องเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ระดับตำบลเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญ ของกระบวนการที่มุ่งให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และเห็นความสำคัญในการสนับสนุนแผนของชุมชน ในส่วนหน่วยงานราชการก็เช่นเดียวกันต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเวทีเรียนรู้ในบทบาทของที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะการจัดทำแผนชุมชน และเห็นความสำคัญของแผนที่ต้องได้รับการสนับสนุนตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรชุมชน ในการดำเนินการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของศูนย์ที่ทำหน้าที่เป็นจุดสาธิตในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร ในส่วนคณะกรรมการบริหารศูนย์บริหารศูนย์ต้องทราบบทบาทหน้าที่ชัดเจน ทำหน้าที่ประสานงานประชาสัมพันธ์การทำงานของศูนย์ให้ชุมชนได้มีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินการศูนย์

2. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ต้องเริ่มต้นที่ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการรวมกลุ่มชุมชนเห็นความสำคัญของเครือข่ายกิจกรรมที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน องค์กรท้องถิ่นตลอดจนภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และเป็นที่พักพิงของเครือข่าย และดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายการเรียนรู้จะพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจกรรมของชุมชน และบริหารจัดการ โดยชุมชน ควรทำการศึกษาเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้ และกิจกรรม และเป็นแนวทางในการดำเนินงานกลุ่มกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ

3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการปฏิบัติงานเป็นทีม มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการเป็นวิทยากรกระบวนการ และการประสานงานกับเกษตรกร องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นที่พักพิงของเกษตรกร

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาบุคลากร จัดงบประมาณให้เพียงพอสำหรับการพัฒนาบุคลากรที่ตรงกับความต้องการ โดยยึดบุคลากรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ด้านการเรียนรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการให้การสนับสนุนแนะนำของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มุ่งให้เกษตรกรมีการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม อาศัยการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มาพัฒนาสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการเน้นหนัก เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และเพื่อให้งานส่งเสริมการเกษตร สามารถให้บริการด้านต่างให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรสูงสุด ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร เช่น คณะกรรมการบริหารศูนย์มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร เพื่อให้การบริการแก่เกษตรกรได้รับความสะดวก และตรงกับความต้องการของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุดประเสริฐ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ. (อัครา)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2537. บทบาทหน้าที่และโครงสร้างของกรมส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา)
- _____. 2542. แนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ปี 2542. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา)
- _____. 2544. รายงานผลการประชุมสัมมนาจัดทำแผนพัฒนาโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา)
- _____. 2545. บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อัครา)
- _____. 2546. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2543. โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน. (อัครา)
- _____. 2546. คู่มือหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (Mobile Unit). (อัครา)
- กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร. 2546. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จำลอง พุฒช้อน และกมล สุดประเสริฐ. 2545 “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาดำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ธวัชชัย พานิชโยทัย ไพฑูรย์ ชูเอียด ดำรงวิทย์ คงเพชร และฤทธิ์ เพ็งจันทร์. 2545 “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาดำบลหินลาด อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. 2541. จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน.
- นันทา บุรณะธำรง. 2540. การประเมินผลแผนงานโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยายการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารส่งเสริมการเกษตรอำเภอ รุ่นที่ 12 ณ โรงแรม ที.เค. พาเลซ กรุงเทพมหานคร วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2540. (อัครา)
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2544. จากกระบวนการค้นคว้าวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์สู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา)
- _____. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา)
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2536. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. 2543. การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร. ใน : ทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6-14. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. 2544. การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร. ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร. หน่วยที่ 6-10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประจักษ์ เข้มมุกด์ พูนรัตน์ แสงหนุ่ม อรรถพร ณรงค์ศรีศักดิ์ บุญผา แสงผล มานิตา ศรีสาคร เสรี ชาเหล่า สุปัญญา เสนะวิณิน ทวิช บุญธิรัมย์ เมรุณี แท่นนิล ประยูร ห่วงนิกร สุมาลี วาณิชวโรดม นิภาวดี ทะไกรราช สุบิน แก้วยัง จิตติมา สุวรรณชาติ และ จุฬาทพร ศรีรังสรรค์. 2546. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2546. จาก <http://www.it.ribr.ac.th/person/kanes/ktmribr/History/H6.html>.
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. 2544. การวางแผนแก้จนโดยคนจน: จุดเริ่มต้นของการขจัดความยากจน. (อค์สำเนา)
- ปัญญา ปลิวเวคินทร์. 2543. ประสบการณ์การถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. ใน อารันต์ พัฒนิต, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนา ระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรม หลุยส์ แพเวอร์รี่ กรุงเทพฯ, 15-17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. 2543. แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. ใน : ทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 1 - 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พนัส พงษ์สุนันท์ อุบล จันทรเพชร และจินตนา ชูณหะมุกดา. 2545. รายงานการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. โรงพิมพ์ธรรมรักษ์.
- พรทิพย์ อุคมสิน และปรัชญา อยู่ประเสริฐ. 2543. การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. ในทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6-10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มารีสา โกเศยะโยธิน. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิถีกษัตริย์ชาตติและจัดการด้านธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านทับทิมสยาม02. กรุงเทพฯ: การศาสนาและการวัฒนธรรมกระทรวงศึกษาธิการ.
- รับภา ไชยละสุนทร. 2526. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์. ใน : เอกสารการสอนชุดวิชา 91209 การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิเคอร์.
- วัลลภ พรหมทอง. 2541. หลักและวิธีการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

- วิทยา อธิปอนันต์, อาทร มีแก้ว, สุพร เจือกโวัน, สมนึก คงชู และปาริชาติ พลปักพี. 2545 “การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษาดำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สนั่น สุขพอดี. 2545 “การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาดำบลห้วยไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สมพร หาญพงศ์พันธุ์. 2543. การติดตาม ประเมินผลในงานส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. ใน: ทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 – 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543. คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Version I. (เอกสาร ไรเนียว)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2544. ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรรายเดือน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี. 2546. คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรพิทยา.
- สุริยา วีรวงศ์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. แนวคิดการวิจัยและพัฒนา: วิธีการและเทคนิคของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. ในความรู้เบื้องต้นกองทุนหมู่บ้าน สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2546 จาก <http://www.rajaphat.ac.th/village/base.html>.
- อภิชาติ อติเวทิน. 2546. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- อรพินท์ สฟโซลชัย. 2539. ภาครัฐไทยและหุ้นส่วนใหม่ในการพัฒนา.
- อรุณ อวนสกุล. 2543. การพัฒนาเกษตรยั่งยืน: แนวทางและดัชนีชี้วัด. ใน อารันต์ พัฒนาศักดิ์, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนา ระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรม หลุยส์ แพเวอร์น หลักสี่ กรุงเทพฯ. 15 –17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เอกชัย โอเจริญ. 2541. พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเนื่องในโอกาสรำลึกศาสตราจารย์ท่านอง สิงคาลวณิช เรื่อง “วิสัยทัศน์การส่งเสริมการเกษตรไทย” วันที่ 19 ตุลาคม 2541. (อัดสำเนา)

ภาคผนวก

บันทึกกิจกรรมโครงการ PAR จังหวัดบุรีรัมย์

เรื่อง ระบบ.....

ผู้บันทึก.....ตำแหน่ง.....

โจทย์วิจัย.....

กิจกรรม (ทำอะไร เพื่ออะไร เมื่อไร ที่ไหน ทำไร)	วิธีการ (ใครทำ อย่างไร กับใคร ทำแล้วได้อะไร)	ทรัพยากร/ งบประมาณ (แหล่ง/จำนวน)

บันทึกผลการวิเคราะห์ (สรุปบทเรียน) PAR จังหวัดบุรีรัมย์

เรื่อง ระบบ.....

วิเคราะห์/สังเคราะห์ วันที่...../...../.....

ผู้ร่วมวิเคราะห์.....ตำแหน่ง.....

โจทย์วิจัย.....

1. ผลการดำเนินงานระยะที่ผ่านมา (นับจากการประชุมวิเคราะห์ครั้งล่าสุดถึงการประชุมวิเคราะห์ครั้งนี้)

.....

2. บทวิเคราะห์ / สังเคราะห์ (สรุปบทเรียนบนฐานการวัดสิ่งที่ควรจะเป็น ในเอกสาร โครงการวิจัย)

.....

3. ข้อเสนอแนะ

.....

4. คำถาม / ข้อเสนอแนะ

.....

5. ข้อเสนอ

.....

6. ข้อพิจารณาต่อไป

.....

7. แผนการดำเนินการต่อไป

.....

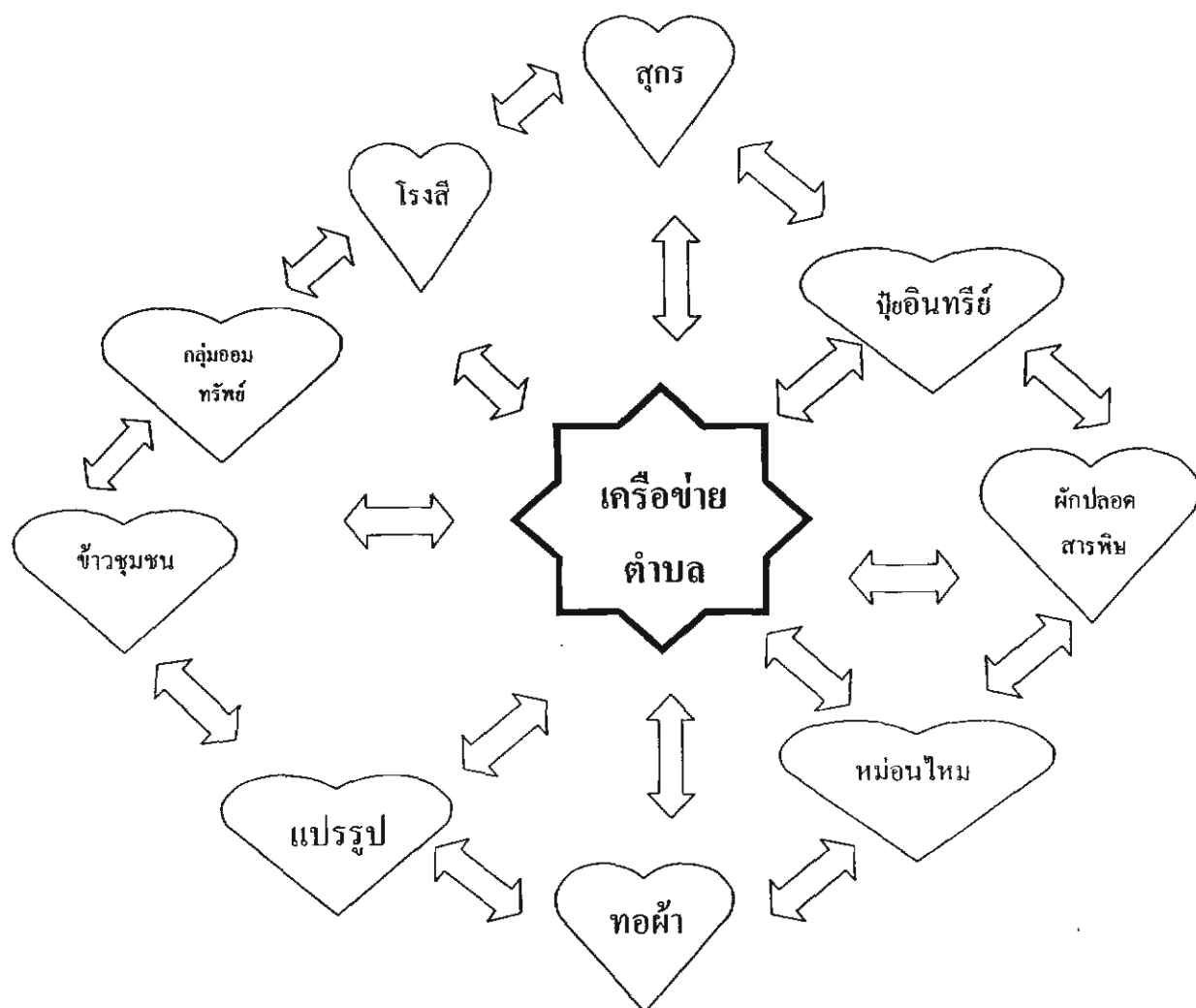
แผนการปฏิบัติงาน โครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” จังหวัดบุรีรัมย์

ระหว่างเดือนกันยายน 2545 - มิถุนายน 2546

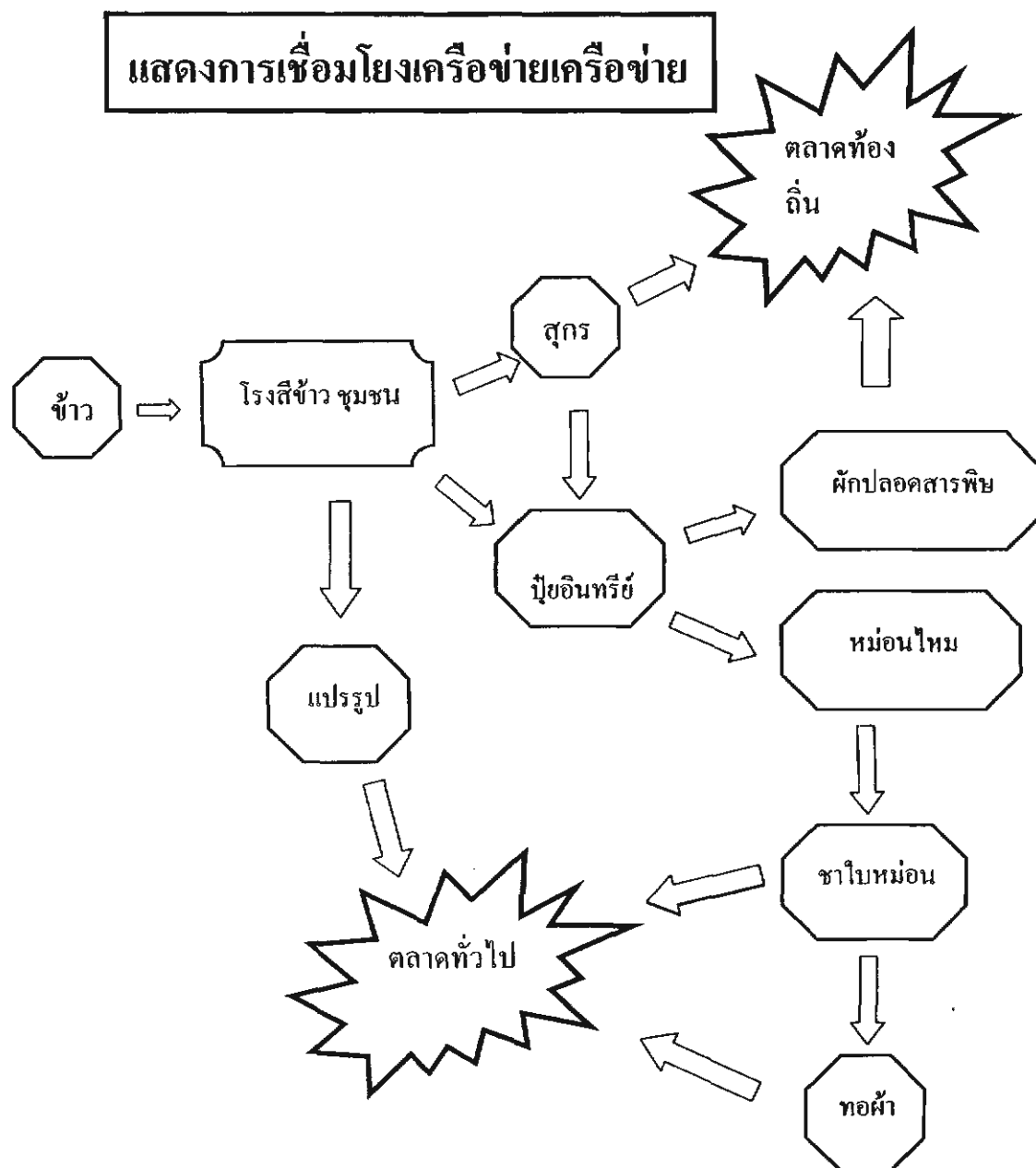
ที่	กิจกรรม	ปริมาณ ครั้ง / คน / วัน	ระยะเวลา (กันยายน 2545 - มิถุนายน 2546)										ผู้รับผิดชอบ	
			ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.		
1	สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ ทีมวิจัยของจังหวัด	1/16/2	—											ระดับจังหวัด
2	จัดเวทีชาวบ้าน 5 ครั้ง													ระดับอำเภอ
	2.1 ครั้งที่ 1 (7 ตำบล ละ 40 คน)	1/280/1	—											
	2.2 ครั้งที่ 1 (7 ตำบล ละ 100 คน)	1/700/1		—										
	2.3 ครั้งที่ 3 (7 ตำบล ละ 40 คน)	1/280/1			—									
	2.4 ครั้งที่ 4 (7 ตำบล ละ 40 คน)	1/280/1				—								
	2.5 ครั้งที่ 5 (7 ตำบล ละ 40 คน)	1/280/1					—							
3	ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ (นอกพื้นที่)	1/30/3						—						ระดับจังหวัด
4	จัดเวทีเครือข่าย (ระหว่างตำบล)	3/50/1									—			ระดับอำเภอ
5	ประชุมสัมมนาระดับอำเภอ	4/50/1												ระดับจังหวัด
	- การทำงานในพื้นที่		—											
	- การสนับสนุนการปฏิบัติงาน				—									
	- สรุป/วิเคราะห์ระบบ											—		

ที่	กิจกรรม	ปริมาณ ครั้ง/คน/วัน	ระยะเวลา (กันยายน 2545 - มิถุนายน 2546)										ผู้รับผิดชอบ
			ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	
6	ประชุมประจำเดือนคณะวิจัยจังหวัด	9/16/1											ระดับจังหวัด
7	ฝึกอบรม/สัมมนา	4/50/1											ระดับจังหวัด
8	สัมมนาสรุปผลการวิจัยระดับจังหวัด	1/100/1											ระดับจังหวัด

แสดงเครือข่ายการเรียนรู้

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ (2546)

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ (2546)

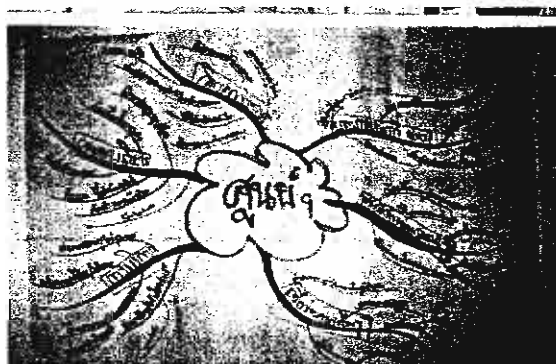
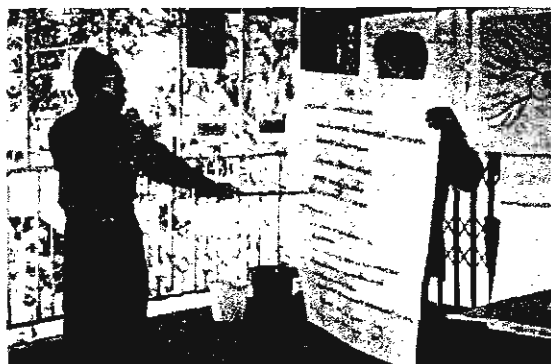
การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
โครงการวิจัย "ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม"
จังหวัดบุรีรัมย์ ปี 2546

คณะทีมวิจัยจากกรมส่งเสริมการเกษตรและสำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์
เยี่ยมชมกิจกรรมเครือข่ายเกษตรยั่งยืนตำบลพุทไธสง
จังหวัดบุรีรัมย์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับตำบล
โครงการวิจัย"ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม"
อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

คณะผู้วิจัย

โครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม”

จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้รับผิดชอบโครงการ

หัวหน้าโครงการวิจัย

นายสมบูรณ์ ชารัมย์

เกษตรจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ร่วมดำเนินการ

1. นายศานติ	นิกชอบ	หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร
2. นายกังสดาล	สวัสดิ์ชัย	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว
3. นายเศรษฐพร	เบญศรีรักษ์	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว
4. นายชาติชาย	ศรีชนะนอก	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว
5. นายดำรง	ปลั่งกลาง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว
6. นานอดุลย์	ทองชนะ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6
7. น.ส.นิกร	สมมั่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว
8. นายรัตน์	ทิสารัมย์	เกษตรอำเภอพุทไธสง
9. นายวิชัย	แวกล้อม	เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร 6
10. นายอำพร	สุระเสียง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 5
11. น.ส.เทียมจันทร์	มากมาย	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 5
12. นายปราโมทย์	ปานะดิษฐ์	เจ้าพนักงานการเกษตร 5
13. นายปราโมทย์	กะสานต์ศรี	เจ้าพนักงานการเกษตร 5
14. นางขจิรัตน์	เสาวสิงห์	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 5
15. นายบุญศรี	อ่อนละออ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว
(สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 4 จังหวัดขอนแก่น)		